

**UCHWAŁA NR 219/XXXV/2013
RADY MIEJSKIEJ W BLACHOWNI**

z dnia 20 września 2013 r.

**w sprawie: przyjęcia „Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych
Gminy Blachownia na lata 2013 – 2020”.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 poz. 594 z późn. zm.) oraz art. 17 ust. 1 pkt 1, art. 18 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 poz. 182 z późn. zm.) Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjąć „Strategię Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Blachownia na lata 2013 – 2020”, której treść stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Blachowni.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do Uwały
Nr 219/XXXV/2013
Rady Miejskiej w Blachowni
z dnia 20 września 2013 roku

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Blachownia na lata 2013-2020

*„ Najbardziej pomocna rzeczą, jaką możemy zrobić dla
drugiej osoby to dopomóc jej w pomaganiu sobie”
L. M. Brommer*

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. CHARAKTERYSTYKA GMINY BLACHOWNIA.....	9
1.1. Podstawowe informacje o gminie.....	9
1.2. Demografia.....	10
1.3. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej	12
2. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH I PROGNOZA ZMIAN DO 2020 ROKU.	15
2.1. Obszary problemów zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.....	15
2.2. Pozostałe problemy społeczne występujące w gminie.....	43
2.3. Identyfikacja problemów społecznych i ich zmiana w przyszłości.....	50
2.4. Zasoby umożliwiające rozwiązywanie problemów społecznych.	53
3. ANALIZA SWOT.....	55
4. KIERUNKI ROZWOJU SPOŁECZNEGO GMINY	58
4.1. Wizja rozwoju i misja strategii	58
4.2. Cele, zadania i wskaźniki	59
5. SPOSÓB REALIZACJI STRATEGII I RAMY FINANSOWE	67
ZAKOŃCZENIE.....	68
BIBLIOGRAFIA.....	70
SPIS TABEL I WYKRESÓW	72

WSTĘP

Rozwiązanie problemów społecznych stanowi jedno z najważniejszych zadań administracji publicznej wszystkich szczebli. Działania sfery polityki społecznej są trudne i długofalowe, należy realizować je w ramach zintegrowanego systemu, w którym równorzędnym partnerem administracji powinny być organizacje i instytucje należące do różnych sektorów życia publicznego. Szczególnie istotna rola w tworzeniu strategicznego podejścia do tych problemów przypada samorządowi lokalnemu, a zwłaszcza gminom. W Ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. jako jedno z zadań obowiązkowych do realizacji dla gmin i powiatów zapisano opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Strategie rozwiązywania problemów społecznych to względnie trwałe wzory interwencji społecznych podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk), występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Mówiąc o gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy mieć na myśli w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji pomocy społecznej (i pokrewnych), prowadzone na terenie gminy i podejmowane dla zaspokojenia potrzeb i poprawy warunków przez wybrane kategorie osób i rodzin.

W oparciu o uzyskane informacje i materiały został przygotowany dokument, który pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskaże obszary, które w najbliższym czasie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski władz lokalnych. Metodyka opracowania dokumentu pozwoliła zaangażować środowisko lokalne w budowę strategii na najważniejszych etapach, od diagnozy do wdrożenia i realizacji.

Przedłożony materiał został opracowany w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Blachowni i poddany konsultacji społecznej. Strategia jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego, swego rodzaju drogowskazem działania dla władz samorządowych i innych instytucji, pozwala na przyjęcie nowych rozwiązań w celu ograniczenia niekorzystnych zjawisk. Niniejszy dokument zorientowany jest na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, współpracy z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną w gminie oraz instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej jak: oświata, służba zdrowia, sądownictwo i prokuratura a także policja oraz urząd pracy.

Strategia musi być zgodna z dokumentami strategicznymi na poziomie powiatu, województwa i kraju oraz innymi dokumentami strategicznymi gminy, kształtować aktywny model polityki społecznej w gminie (współpraca wszystkich instytucji rządowych, samorządowych, pozarządowych oraz przedstawicieli biznesu), zakładać budowanie szerokiego partnerstwa lokalnego. Ponadto musi być zgodna z założeniami polityki społecznej Unii Europejskiej:

- zapewnienie wszystkim dostępu do pracy, zasobów, praw, dóbr i usług,
- zapobieganie ryzyku „wykluczenia”,
- pomoc dla osób najbardziej narażonych na „wykluczenie” (wspieranie najsłabszych),
- mobilizacja organizacji ze sfery polityki gospodarczej i społecznej.

Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań w przyszłości. Są to:

- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.);
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1228, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 135, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 124);
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 674, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2011 r., Nr 43, poz. 225, z późn. zm.);

- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.);

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Blachownia na lata 2013-2020 wpisuje się i odnosi do kanonu dokumentów polityki społecznej w wymiarze europejskim, krajowym i wojewódzkim.

W 2000 roku kraje Unii Europejskiej przyjęły do realizacji Strategię Lizbońską, której celem jest uczynienie z Unii Europejskiej obszaru o dynamicznie rozwijającej się gospodarce, przy jednoczesnym wzroście zatrudnienia i spójności społecznej oraz poszanowaniu środowiska naturalnego. Europejska Polityka Społeczna zakłada, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym punktem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. Dynamicznie rozwijająca się gospodarka ma zatem wspierać spójność społeczną, rozumianą jako zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom oraz minimalizowania występujących między nimi dysproporcji. Europejską politykę społeczną charakteryzują między innymi wzrost znaczenia samorządów lokalnych i sektora obywatelskiego, kierującego się zasadą pomocniczości, podnoszenia roli wolontariatu, edukacji i więzi społecznych w budowaniu kapitału społecznego. Wzrost sektora ekonomii społecznej i zatrudnienia socjalnego, zakłada przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez udział w programach integracyjnych i reintegracyjnych oraz działania aktywizujące społeczności lokalne. Głównym narzędziem finansowym Unii Europejskiej wspierającym zatrudnienie w państwach członkowskich a także promującym spójność gospodarczą i społeczną jest Europejski Fundusz Społeczny. Wydatki EFS wynoszą około 10% całkowitego budżetu UE. EFS jest jednym z funduszy strukturalnych UE, których celem jest zwiększanie spójności społecznej oraz dobrobytu we wszystkich regionach Unii.

Polska polityka rozwoju regionalnego ma na celu zmniejszenie dystansu rozwojowego do bogatszych państw Unii Europejskiej. Polityka ta musi wykorzystywać te cechy polskiej gospodarki i polskiego społeczeństwa, które stanowią źródło szans

naszego kraju, a więc przede wszystkim rzeszę młodych i coraz lepiej wykształconych Polaków, wysoką przedsiębiorczość polskiego społeczeństwa, a także duży rynek wewnętrzny. Polityka rozwojowa musi opierać się na konsekwentnym budowaniu społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, bez których niemożliwe jest osiągnięcie celów rozwoju naszego kraju. Polityka ta musi także przeciwdziałać pogłębianiu się dysproporcji w poziomie rozwoju poszczególnych regionów Polski tak, by uniknąć marginalizacji najslabiej rozwijających się. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, NSRO to dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–2013. Celem strategicznym NSS jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Perspektywa finansowa 2014-2020 ogniskować się będzie w istotnej części na walce z ubóstwem. Blisko 20% alokacji Europejskiego Funduszu Społecznego przeznaczone będzie na politykę związaną z promocją integracji społecznej.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski opracowana przez Ministerstwo Polityki Społecznej w 2004 r. na założeniach Strategii Lizbońskiej zakłada przeciwdziałanie grupowej dyskryminacji, ograniczającej swobodę i możliwość działania jednostek, zerwaniu więzi społecznych, prowadzącemu do pozbawienia jednostki zdolności do działania, niedostatecznemu poziomowi zabezpieczenia podstawowych potrzeb społecznych tych obywateli, którzy nie są zdolni zapewnić ich sobie sami.

Ważnym dokumentem, który należy brać pod uwagę konstruując strategiczne cele i kierunki rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy, jest Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015. Odnajdujemy w nim priorytety istotne ze względu na kształtowanie lokalnej polityki społecznej w szczególności umacnianie solidarności i więzi międzyludzkich, poprawa stanu zdrowia oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego mieszkańców, oraz cele strategiczne takie jak zbudowanie zintegrowanego systemu pomocy społecznej, poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz wzmocnienie trwałości rodziny, wspieranie jej rozwoju, wyrównywanie szans różnych typów rodzin, a także aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na rzecz wzmacniania rodzin.

W dokumencie „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w powiecie częstochowskim” uznano, że konieczne jest stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych poprzez wyrównanie szans osób niepełnosprawnych w dążeniu do samodzielnego i aktywnego życia oraz niezbędna jest budowa systemu wsparcia dla rodzin dysfunkcyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Wskazano również na konieczność włączenia lokalnej społeczności w proces rozwiązywania problemów społecznych, m.in. poprzez upowszechnienie informacji o przysługujących lokalnej społeczności prawach i uprawnieniach, a także tworzenie warunków dla rozwoju organizacji pozarządowych.

W ramach prac nad Strategią Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Blachownia na lata 2013-2020 została przeprowadzona diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy w oparciu o dane będące w dyspozycji Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Blachowni (uzyskane w toku bieżącej jego działalności), Urzędu Miasta i Gminy Blachownia, Powiatowego Urzędu Pracy oraz GUS. Określone zostały kierunki strategicznych działań odniesionych do rzeczywistych problemów społeczności lokalnej (m.in. bezrobocie i problemów z zatrudnieniem, osób niepełnosprawnych, starszych, rodzin i dzieci z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, pomocy na rzecz osób dotkniętych problemem alkoholowym, przemocą itd.).

1. CHARAKTERYSTYKA GMINY BLACHOWNIA

Punktem wyjścia planowania strategicznego jest zawsze diagnoza stanu obecnego. Niniejszy rozdział zawiera podstawowe informacje o gminie, obserwowanych zjawiskach i problemach społecznych, a także analizę głównych zasobów, które posłużą jako podstawa w działaniach na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców.

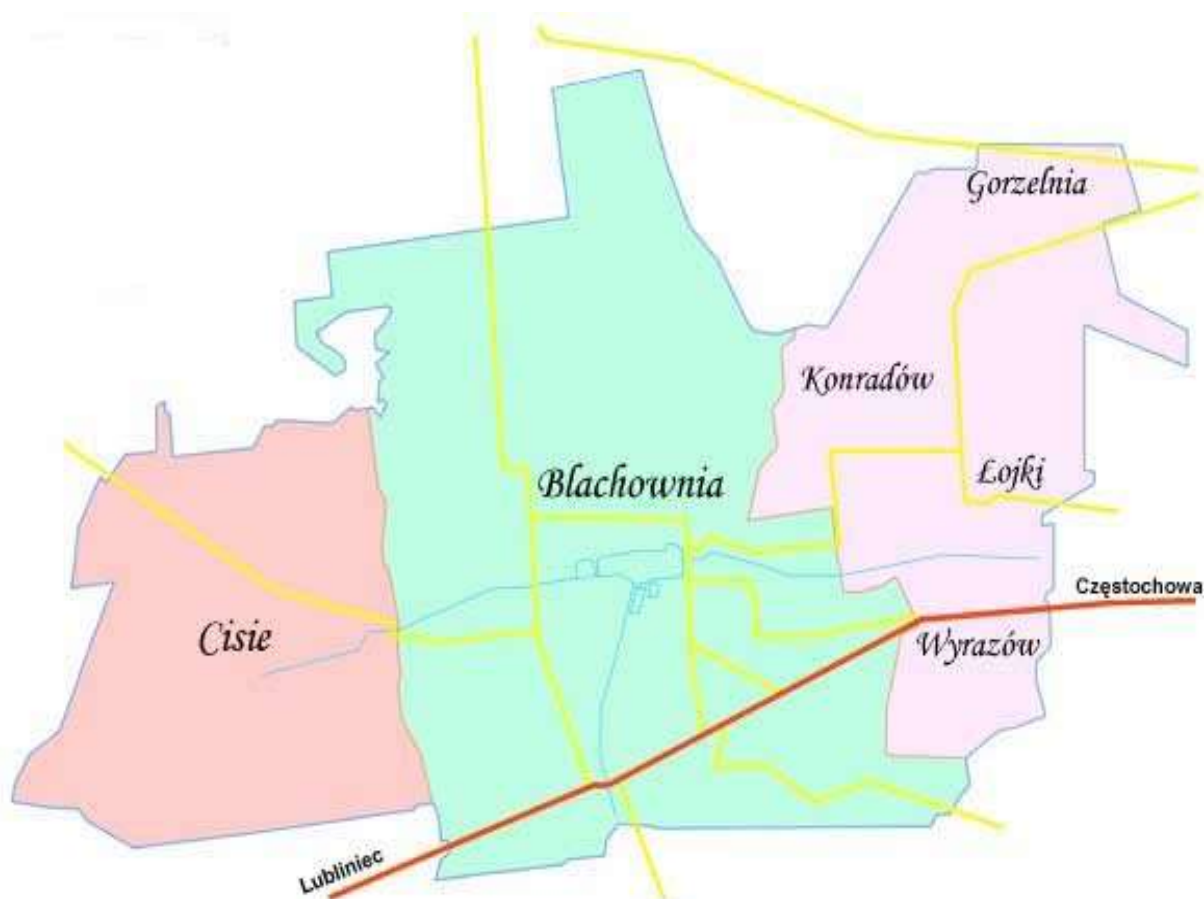
1.1. Podstawowe informacje o gminie

Gmina Blachownia leży na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej i Woźnicko-Wieluńskiej w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Częstochowa. Obszar gminy wynosi 67,21 km² i obejmuje sołectwa: Cisie, Konradów, Łojki, Starą i Nową Gorzelnię, Wyrazów. Prawie 56% powierzchni gminy zajmują lasy. Centrum gospodarczym i kulturalnym gminy jest miasto Blachownia. Położone jest w leśnej kotlinie obejmującej swoim zasięgiem piękne okolice bogate w bory bagienne, lasy i świetliste dąbrowy. W wyniku spiętrzenia wód rzeczki Stradomki powstał na terenie Blachowni zalew o powierzchni 56 ha, stanowiący atrakcyjne miejsce rekreacji i uprawiania sportów wodnych.¹

W 1993 roku na terenie gminy utworzono obszar chronionego krajobrazu pod nazwą "Rozlewisko Górnej Stradomki", który obejmuje wiele hektarów lasów, torfowisk i łąk. Na tym obszarze gnieździ się wiele gatunków ptaków. Świat roślin również jest bogato reprezentowany. "Szlak Rezerwatów Przyrody", biegnie przez Kłobuck, Krzepice, do rezerwatów przyrody "Zamczysko", "Dębowa Góra", "Modrzewiowa Góra", a także Dankowa i Lipia.²

¹ *Gmina Blachownia* [dostęp: <http://www.wsiepolskie.pl/gmina/100/blachownia>, odczyt: 16.08.2013 r.]

² *Blachownia* [dostęp: http://art-region.pl/cal,,blachownia_-_krotka_charakterystyka.html, odczyt: 16.08.2013 r.]

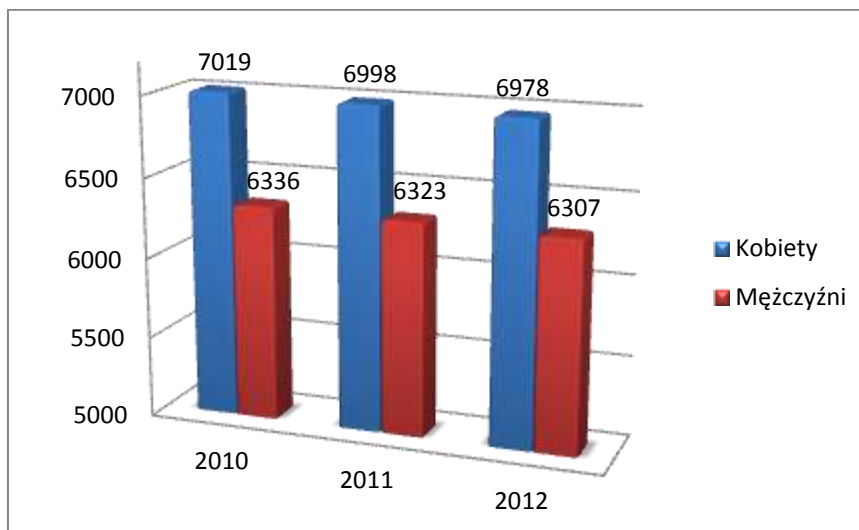

Historia Blachowni związana jest ściśle z rozwojem przemysłu. Ludność tego regionu zajmowała się od dawna wydobywaniem rud żelaza i ich przetopem w kuźnicach, stosowano piece dymarskie a później wielkie piece hutnicze. W 1835 r. powstała tutaj fabryka i odlewnia blachy co dało nazwę powstającemu osiedlu. W 1950 r. rozpoczęto budowę nowoczesnego osiedla mieszkaniowego, przeznaczonego dla pracowników odlewni oraz dla górników rud żelaza z okolicznych kopalń. Prawa miejskie Blachownia otrzymała w 1967 roku. Niestety w 2002 r. zarząd Zakładu Elektrometalurgicznego EMA podjął uchwałę o likwidacji zakładu, co znacząco wpłynęło na sytuację ekonomiczną mieszkańców Blachowni.³

1.2. Demografia

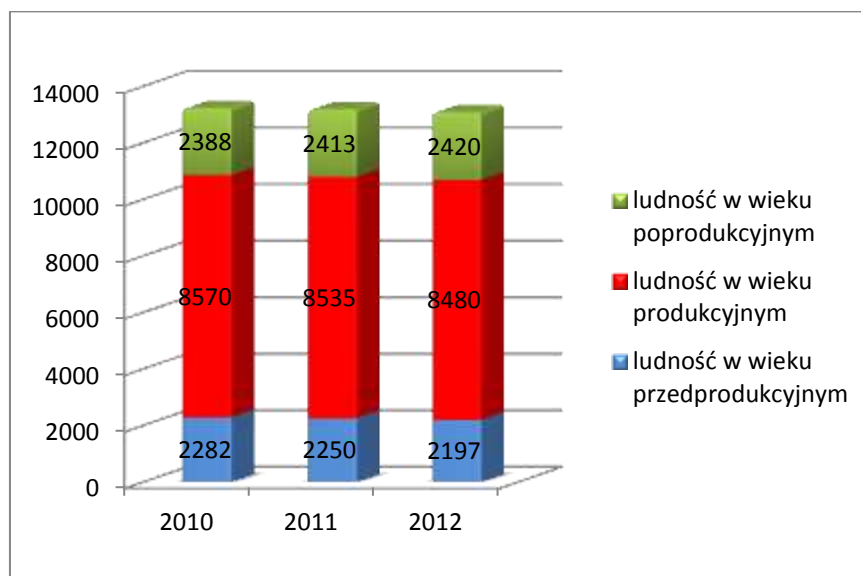
Z danych ewidencji ludności wynika, iż gminę Blachownia zamieszkuje 13 097 osób, w tym 6157 mężczyzn i 6940 kobiet. Na 100 mężczyzn przypada 112 kobiet. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 200 osób na 1 km². Zgodnie z prognozami oraz cechami demograficznymi gminy prognozuje się spadek liczby ludności.

³ Blachownia [dostęp: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Blachownia>, odczyt: 16.08.2013 r.]

Wykres 1. Ludność według płci w gminie Blachownia w latach 2010 – 2012.

Źródło: Opracowanie MOPS w Blachowni

Obserwowany jest w ciągu kilkunastu lat spadek liczby zawieranych małżeństw, wzrost liczby rozwodów i separacji prowadzi do zmiany wzorców tworzenia i rozpadu związków. Przesuwanie się wieku największego natężenia urodzin, co oznacza odkładanie urodzin w czasie. Z uwagi na fakt, że będą rodzić kobiety w coraz późniejszym wieku, nie można oczekiwać pełnej „rekompensaty” urodzeń odłożonych w czasie przez roczniki z ostatniego wyżu demograficznego. Obecna niekorzystna struktura wieku ludności gminy może jeszcze bardziej ulec pogłębieniu.

Wykres 2. Ludność według wieku w gminie Blachownia w latach 2010 – 2012.

Źródło: Opracowanie MOPS w Blachowni

W Blachowni obserwuje się w ostatnich latach postępujące się starzenie lokalnej społeczności (zwiększa się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym a spada liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym) co w najbliższych latach będzie skutkowało koniecznością rozbudowy infrastruktury socjalnej dla osób w wieku senioralnym.

1.3. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej

Sieć wodociągowa.

Obszar miasta i gminy Blachownia jest zaopatrywany w wodę z dwóch istniejących sieci wodociągowych: lokalnej – „Cisie” i grupowej „Wodociągu Centralnego”. Wodociągowanie miasta i gminy zostanie ukończone po wykonaniu sieci wodociągowej w Trzepizurach. W celu pokrycia niedoborów wody w godzinach największego poboru konieczne jest dostarczanie wody z innego źródła. Tę rolę spełnia hydrofornia w Gnaszynie Dolnym, pompująca wodę z częstochowskiej sieci miejskiej do magistrali wodnej Częstochowa-Blachownia. W okresach najniższych zapotrzebowań na wodę, sieć zaopatrywana jest w wodę z ujęcia w Blachowni. Szacuje się, że w przyszłości zapotrzebowania na wodę dla poszczególnych miejscowości, nie będą się znacząco różnić od zapotrzebowań obecnych, ze względu na niż demograficzny i dużą oszczędność wody w gospodarstwach domowych.

Sieć kanalizacyjna

Na terenie sołectwa Wyrazów, tuż przy granicy administracyjnej miasta Blachowni, znajduje się mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków. Jest ona obecnie niedociążona. Pomimo znacznej przepustowości i istniejącej możliwości rozbudowy, odbiera ścieki jedynie z części miasta i nielicznych fragmentów na terenach wiejskich. Na obszarach nie posiadających kanalizacji istnieje duże zagrożenie przedostawania się ścieków dla wód, poprzez nieszczelne szamba lub bezpośrednio ich odprowadzanie do gleb i wód powierzchniowych. Uregulowanie gospodarki ściekowej na terenie Blachowni, planuje się zrealizować poprzez wykonanie sieci kanalizacyjnej na terenie całego miasta oraz na wszystkich obszarach wiejskich, za wyjątkiem pojedynczych zabudowań znacznie oddalonych od zwartej zabudowy.

Energetyka

Zaopatrzenie miasta i gminy Blachownia w energię realizowane jest i będzie za pośrednictwem Głównego Punktu Zasilania – GPZ „Brzózka”. Zasilanie GPZ wykonane jest dwutorowo: promieniowo poprzez linię 110 kV będącą odgałęzieniem linii SE Wrzosowa – SE Kawodrza oraz poprzez linię napowietrzną 15 kV relacji SE Kawodrza – SE Wrzosowa, biegnącą równolegle do linii 110 kV. Jest to zasilanie o wysokiej pewności i nie przewiduje się na terenie gminy budowy nowych linii wysokiego napięcia zarówno w kierunku GPZ „Brzózka” jak i linii tranzytowych wysokich i najwyższych napięć. Obszar miasta i gminy obsługuje 50 stacji transformatorowych 15/0,4 kV, będących pod zarządem ENION S.A. Oddział w Częstochowie Zakład Energetyczny Częstochowa.

Telekomunikacja

Przewiduje się dalszą rozbudowę sieci abonenckich na terenie miasta i gminy Blachownia, obsługiwanych przez centralę automatyczną w Częstochowie. Dopuszcza się wprowadzenie nowych operatorów sieci przewodowych. Pod względem telefonii cyfrowej obszar miasta i gminy Blachownia znajduje się w zasięgu wszystkich dostępnych na polskim rynku operatorów sieci telefonii cyfrowej. Na terenie miasta zlokalizowane są trzy stacje bazowe telefonii cyfrowej. Budowa nowych stacji bazowych telefonii cyfrowych będzie wynikać z ewentualnych potrzeb operatorów poszczególnych sieci.

Transport ropy naftowej

Teren miasta i gminy Blachownia przecina tranzytowy przebieg rurociągu ropy naftowej. Dla gminy jego przebieg powoduje ograniczenia w użytkowaniu terenów przyległych do ropociągu, wynikające z zapewnienia warunków bezpieczeństwa.

Układ drogowy

Dostępność komunikacyjna jest elementem kluczowym z punktu widzenia możliwości rozwoju turystyki. Oczywistym jest, że turystom zależy na jak najszybszym i bezpiecznym dotarciu do miejsca przeznaczenia, a możliwość skorzystania z różnych rodzajów transportu ułatwia zaplanowanie podróży i staje się istotnym kryterium przy jej planowaniu. Na dostępność komunikacyjną składają się przede wszystkim sieci dróg kolejowych i kołowych, częstotliwość połączeń kolejowych i autobusowych PKS utrzymywanych z innymi miastami oraz bliskość lotnisk. Przez miasto przebiega droga krajowa 46 łącząca Kłodzko, Opole, Lubliniec, Częstochowę i Szczekociny oraz dwie drogi wojewódzkie 492 biegnąca z miejscowości Ważne Młyny do Blachowni i 904 rozpoczynająca się w Blachowni i kończąca we wsi Kolonia Poczesna. Przez Blachownię przebiegać będzie autostrada A1, zostanie tu wybudowany węzeł łączący autostradę z drogą krajową 46. W mieście znajduje się stacja kolejowa Blachownia. Powiązanie z powiatowym miastem Częstochowa, odbywa się autobusami PKS Częstochowa, pociągami PKP lub dzięki prywatnemu przewoźnikowi, MPK Częstochowa na prośbę mieszkańców Łojek realizuje kursy do przystanku Łojki.⁴

Sport i kultura

Na terenie miasta znajduje się stadion sportowy i hala sportowa. W sąsiedztwie znajduje się hotel Ośrodka Sportu i Rekreacji. Głównym animatorem działań kulturalnych i artystycznych w gminie jest Miejski Ośrodek Kultury. Ośrodek organizuje rozmaite zajęcia i imprezy kulturalne. Prowadzi również własne zespoły muzyczne, wokalne i taneczne.

⁴ Kaczmarek E., *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Blachownia*, ARPIT, Kraków 2010

2. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH I PROGNOZA ZMIAN DO 2020 ROKU.

2.1. Obszary problemów zgodnie z ustawą o pomocy społecznej

Główne cele instytucji pomocy społecznej to ochrona rodzin ekonomicznie najsłabszych poprzez pomoc materialną oraz indywidualna i kompleksowa praca z rodziną poprzez udostępnienie sieci usług wspierających, edukacyjnych i korekcyjnych, nastawionych na specyficzne problemy węższych kategorii osób lub rodzin wymagających pomocy. Instytucja pomocy społecznej świadczy usługi bezpośrednie dla osób i rodzin na podstawie identyfikacji potrzeb, diagnozy sytuacji potrzebujących osób i adekwatnego, optymalnego planu pomocy.

W gminie Blachownia problemami opieki społecznej zajmuje się przede wszystkim Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który współpracuje z innymi instytucjami społecznymi i stowarzyszeniami działającymi na terenie gminy. Najbardziej dotkliwymi problemami występującymi w gminie od wielu lat są bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Z tych powodów MOPS w Blachowni wypłaca największą liczbę świadczeń.

Formy pomocy oferowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Blachowni są wielorakie. Do najczęściej udzielanych form należą różnego rodzaju zasiłki pieniężne i w naturze, poradnictwo i praca socjalna. Adresatami pomocy są rodziny wielodzietne, osoby pozostające w trudnej sytuacji życiowej, dotknięte bezrobociem, długotrwale chore, niepełnosprawne, uzależnione, dotknięte przemocą domową oraz ludzie starzy i samotni. Ośrodek realizuje zadania własne oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej wynikające z ustawy o pomocy społecznej jak i innych ustaw komplementarnych (ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej itp.).

Ubóstwo

Ubóstwo staje się zjawiskiem coraz bardziej powszechnym, coraz bardziej widocznym i niebezpiecznym. Za ubóstwo uznaje się stan, kiedy jednostce czy grupie społecznej brakuje środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb uznawanych za niezbędne. Potrzebami podstawowymi, poza wyżywieniem, są także: ubranie, mieszkanie, ochrona zdrowia, wykształcenie.

Ubóstwo jest zjawiskiem niebezpiecznym, ponieważ może powodować m.in. trwałe urazy psychiczne i długotrwałe skutki społeczne, np.:

- zmniejszenie popytu na towary, chłonności rynku i zahamowania rozwoju gospodarczego,
- utrudnienie lub uniemożliwienie korzystania z szans zdobycia wykształcenia i zachowania dobrego stanu zdrowia,
- wzrost przestępczości (przestępstwa przeciw mieniu) i patologii społecznych (narkomania, bezdomność).

Jednym z najważniejszych skutków ubóstwa jest fakt jego samodzielnej reprodukcji – ubodzy rodzą dzieci skazane na pozostawanie w tej sferze. Dlatego też forma pomocy dla osób ubogich powinna z jednej strony zabezpieczać ich byt, a z drugiej motywować ich do podjęcia starań zmiany swego życia. Brak wystarczających środków do życia staje się znaczącym problemem społecznym na terenie gminy Blachownia. Ponieważ ubóstwo jest spowodowane różnymi czynnikami np. bezrobociem, niepełnosprawnością czy bezradnością w sprawach prowadzenia gospodarstwa, nie zawsze jest główną przyczyną przyznania pomocy.

Mimo zróżnicowania przyczyn uzyskania pomocy społecznej liczba świadczeń z powodu braku wystarczających środków do życia w ostatnich latach systematycznie rośnie. Poniżej przedstawione dane wykazują liczbę rodzin ubogich tzn. osób o dochodach poniżej kryterium dochodowego korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Blachowni.

Tabela 1. Liczba osób korzystająca w latach 2010 - 2012 z pomocy o dochodach poniżej kryterium dochodowego

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	316	282	305
Liczba osób w rodzinach	804	691	772

Źródło: Opracowanie MOPS w Blachowni

Osoby ubogie mogą liczyć również na wsparcie rzeczowe ze strony MOPS. Najczęściej pomoc ta polega na wydawaniu paczek z artykułami żywnościowymi i paczek ze środkami czystości i artykułami chemicznymi.

Jednym z widocznych przejawów ubożenia społeczeństwa jest problem niedożywionych dzieci. Niektóre rodziny same zgłaszają wnioski do MOPS o dożywianie swoich dzieci. Część informacji o takich potrzebach Ośrodek uzyskuje bezpośrednio od placówek oświatowych. Liczbę dzieci korzystających z darmowych posiłków w szkołach na terenie gminy Blachownia przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Liczba dzieci korzystających w latach 2010 – 2012 z posiłków w szkołach

Rok	2010	2011	2012
Liczba dzieci	52	74	79

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Dożywianie jest prowadzone we wszystkich szkołach i przedszkolach na terenie gminy, w postaci pełnego obiadu, jedynie w Publicznej Szkole Podstawowej w Cisiu dożywianie prowadzone jest w formie posiłków zastępczych w postaci mleka bułki/kanapki. Dożywianie dzieci w szkołach jest możliwe dzięki środkom własnym MOPS (budżet gminy) oraz dotacji celowej otrzymanej w ramach programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”.

Sieroctwo

W dzisiejszych czasach sieroty to niekoniecznie dzieci pozbawione rodziców, ale w coraz większym stopniu również dzieci pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych. Czynniki, które wpływają na powstawanie tzn. sieroctwa patologicznego są m.in.:

- przemoc,
- uzależnienie od alkoholu, narkotyków prowadzące do braku odpowiedzialności za dzieci,
- niewłaściwa atmosfera panująca w domu oraz konflikty rodzinne,
- błędy wychowawcze,
- zła sytuacja materialna, mieszkaniowa, problemy społeczne – bezrobocie, ubóstwo, itp.,
- brak związków uczuciowych między członkami rodziny, a szczególnie brak miłości do dziecka.

Na terenie gminy nie funkcjonuje prowadzona przez powiat Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Blachowni przeznaczona dla 46 wychowanków, w tym 4 miejsca interwencyjne i 42 miejsca socjalizacyjne i w jej skład wchodzi:

1. Administracja w Blachowni przy ul. Sosnowej 12a
2. Mieszkanie dla Dzieci Nr 1 w Blachowni – 6 miejsc statutowych
3. Mieszkanie dla Dzieci Nr 2 w Blachowni – 6 miejsc statutowych
4. Mieszkanie dla Dzieci Nr 3 w Blachowni – 6 miejsc statutowych
5. Dom dla Dzieci „Sosenka” w Częstochowie – 14 miejsc statutowych
6. Dom dla Dzieci „Skalka” w Częstochowie – 14 miejsc statutowych

Opiekę nad dziećmi częściowo lub w pełni pozbawionymi opieki ze strony rodziców biologicznych sprawują także tzw. rodziny zastępcze. Z danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Częstochowie, które zajmuje się min. organizowaniem pobytu dzieci w rodzinach zastępczych wynika, że w 2010 r. na terenie gminy Blachownia funkcjonowało 17 rodzin zastępczych w których wychowywało się 29 dzieci, w 2011 r. podobnie natomiast w 2012 r. było 18 rodzin zastępczych które wychowywały ogółem 28 dzieci.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Blachowni w latach 2010-2012 nie wypłacał świadczeń z tytułu sieroctwa.

Bezdomność

Zgodnie z art. 6 pkt. 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej osobą bezdomną jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkaniowym w rozumieniu przepisów o ochronie lokatorów i mieszkaniowym zasobie Gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania. Bezdomność spowodowana może być:

- czynnikami społecznymi – m.in. brakiem miejsc dla rencistów, emerytów osób starszych w domach pomocy społecznej, zaburzonym procesem usamodzielniania się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- czynnikami związanymi z patologiami i chorobami; bezdomności sprzyjają m.in. alkoholizm, narkomania, przestępczość, rozpad rodziny, odrzucenie i brak opieki ze strony najbliższych;
- czynnikami natury psychologicznej – świadomy wybór sposobu życia i odmiennego systemu wartości;
- czynnikami natury prawnej – bezradność osób wobec niepowodzeń związanych z ich życiem.

W myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej bezdomnemu należy się tymczasowe miejsce noclegowe, odzież i posiłek, a w niektórych przypadkach również zasiłek i inne formy pomocy.

Bezdomność dla społeczeństwa stanowi zagrożenie bezpieczeństwa i spokoju. Osoby bezdomne często w sposób automatyczny zostają wyrzucone poza margines społeczeństwa, co bardzo utrudnia im powrót do normalnego życia. Bezdomność jest w chwili obecnej jednym z groźniejszych zjawisk patologii społecznej, ponieważ jego skala systematycznie rośnie.

Analizując wywiady środowiskowe przeprowadzone przez pracowników socjalnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w okresie od 2010 r.- 2012 r. można stwierdzić, że osób bezdomnych na terenie gminy Blachownia jest niewiele, jednak niepokojąco dużo jest rodzin zagrożonych bezdomnością i zauważa się tutaj tendencję wzrostową. Wiele rodzin wynajmuje lokale i nie posiada stałego zameldowania, natomiast rodziny posiadające stałe zameldowanie i miejsce zamieszkania często w związku z trudną sytuacją życiową w jakiej się znalazły brakiem wystarczających dochodów,

bezrobociem, niepełnosprawnością itp. posiadają zadłużenia w opłatach za lokale, a co za tym idzie w wielu przypadkach na rodziny te nałożony został wyrok eksmisyjny, bądź takim wyrokiem są one zagrożone.

Tabela 3. Liczba świadczeń wypłacana w latach 2010 – 2012 z powodu bezdomności.

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	12	7	7
Liczba osób w rodzinach	16	7	7

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Zwiększenie się liczby osób korzystających z pomocy z powodu bezdomności może stanowić problem dla samorządu, który nie dysponuje wolnymi mieszkaniami komunalnymi i socjalnymi nie posiada żadnych, możliwych do adaptacji budynków komunalnych. Osoby nie posiadające miejsca zamieszkania, mogą liczyć na pomoc MOPS, polegającą na kierowaniu ich do placówek świadczących pomoc bezdomnym poza terenem gminy co niestety wiąże się z dużymi kosztami. Istotnym wydaje się więc wielopłaszczyznowe wsparcie szczególnie rodzin z dziećmi ze strony wszystkich instytucji pomocowych działających na terenie gminy w celu uniknięcia zjawiska bezdomności.

Bezrobocie

Transformacja systemu politycznego i gospodarczego w Polsce, zapoczątkowana pod koniec lat osiemdziesiątych, zmieniła w zasadniczy sposób sytuację w zakresie zatrudnienia. Doprowadziła do zapoczątkowania bezrobocia rynkowego, zjawiska nieznanego Polsce przez ponad czterdzieści lat. W ciągu następnych lat bezrobocie w Polsce wzrosło do takich rozmiarów, że stało się jedną z największych kwestii ekonomicznych.⁵

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy art. 2 ust. 1 pkt. 2 przedstawia bezrobotnego jako osobę „niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia

⁵ Pilch T., Lepalczyk I.(red.), *Pedagogika społeczna*, Wyd. Żak, Warszawa 1995.

w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej (a jeżeli jest osobą niepełnosprawną: zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieucząca się w szkole (z wyjątkiem szkoły dla dorosłych lub osoby przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub ucząca się w szkole wyższej w systemie wieczorowym, zaocznym lub eksternistycznym) zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej”⁶

Bezrobotny ma prawo do korzystania z pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego prowadzonego przez rejonowe urzędy pracy.

Tabela 4. Stan bezrobocia w gminie Blachownia w 2012 r.

	Liczba bezrobotnych		Bezrobotni z prawem do zasiłku	
	<i>ogółem</i>	<i>kobiety</i>	<i>ogółem</i>	<i>kobiety</i>
Styczeń	885	460	166	80
Luty	895	448	163	74
Marzec	897	449	158	69
Kwiecień	890	448	157	68
Maj	858	424	148	65
Czerwiec	831	407	136	60
Lipiec	839	431	127	61
Sierpień	861	457	136	73
Wrzesień	864	466	133	73
Październik	854	448	133	71
Listopad	872	459	123	76
Grudzień	920	462	160	84

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie.

⁶ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2013r. poz.674)

Najczęściej stosowaną miarą bezrobocia jest tzw. stopa bezrobocia „czyli procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności czynnej zawodowo.”⁷ Wskaźnik ten znalazł odniesienie w statystykach analizy przedstawiającej, procentowy udział bezrobotnych w liczbie ludności pracującej poza rolnictwem indywidualnym. W powiecie częstochowskim na koniec roku 2012 stopa bezrobocia wynosiła 20,4%.

Przyczyny zjawiska bezrobocia w Polsce, to m.in.: przekształcenie organizacji gospodarczych, likwidacja nierentownych, państwowych zakładów pracy, rozpad RWPG, przejście w handlu na rozliczenie dolarowe, załamanie handlu z największym odbiorcą produkcji - ZSRR, upadek muru berlińskiego, usuwanie ukrytego bezrobocia, zły stan kapitału wiążący się ze starym sprzętem produkcyjnym oraz niedostatecznie nowoczesną strukturą kwalifikacji pracowników.⁸

Rodzaje bezrobocia:

- bezrobocie krótkookresowe, które obejmuje osoby pozostające bez pracy do 3 miesięcy
- bezrobocie średniookresowe obejmuje osoby pozostające bez pracy przez czas od 3 do 6 miesięcy,
- bezrobocie długookresowe są to osoby pozostające bez pracy przez okres co najmniej 12 miesięcy w ciągu ostatnich 24 miesięcy,
- bezrobocie chroniczne, osoby pozostają bez pracy przynajmniej 12 miesięcy,
- bezrobocie jawne kategoria bezrobocia odnosząca się do niepracujących, a ujawniających swoją sytuację poprzez rejestrację w Urzędach Pracy. Poziom bezrobocia jawnego nie jest zgodny ze stanem faktycznym
- bezrobocie ukryte występuje, gdy zwiększanie liczby pracowników nie powoduje zwiększenia produkcji. Wówczas krańcowa produktywność pracy (zmiana produkcji w firmie związana ze zmianą zatrudnienia o jednostkę) jest równa zero
- bezrobocie strukturalne to takie bezrobocie, które powstaje na tle strukturalnych rozbieżności między podażą pracy i popytem na pracę. W Polsce bezrobocie strukturalne pojawiło się wraz z restrukturyzacją podstawowych branż przemysłu takich jak górnictwo, hutnictwo, a także na skutek likwidacji PGR-ów.
- bezrobocie technologiczne bezrobocie wynikające z postępu technicznego, który powoduje zastępowanie pracy ludzi pracą maszyn i urządzeń. Ma ono charakter

⁷ Pilch T., I. Lepalczyk I. (red), *Pedagogika społeczna*, Wyd. Żak, Warszawa 1995.

⁸ Tamże.

tymczasowy, do chwili przesunięcia zasobów zwolnionej siły roboczej do nowych zastosowań.

- bezrobocie cykliczne to bezrobocie związane z cyklicznymi zmianami produktywności gospodarki,
- bezrobocie sezonowe to rodzaj bezrobocia, który jest uwarunkowany porą roku i związanymi z nią zmianami pogodowymi, wegetacji roślin itp. Występuje w zakładach pracy sezonowej np. w budownictwie, rolnictwie i innych. Sezonowy charakter ma również bezrobocie absolwentów, których wejście na rynek pracy dokonuje się stopniowo i jest związane z terminem zakończenia nauki w szkołach. Wynika również z sezonowości produkcji w niektórych dziedzinach gospodarki, uzależnionych od warunków klimatycznych.”⁹

Bezrobocie jest zjawiskiem niosącym negatywne skutki ekonomiczne jak i społeczne.

Skutki ekonomiczne bezrobocia:

- „pociąga w skali makroekonomicznej wysokie środki finansów publicznych na zasiłki, świadczenia oraz programy przeciwdziałania bezrobociu,
- zmniejsza dochód budżetowy państwa na skutek niepłacenia podatków dochodowych, składek na ubezpieczenia społeczne przez bezrobotnych,
- zmniejsza dochód PKB,
- emigracja zarobkowa młodych ludzi spowodowana z niemożnością znalezienia pracy w Polsce,
- niska inflacja.”

Społeczne skutki bezrobocia:

- „powoduje pogorszenie stanu zdrowia fizycznego jak i psychicznego w społeczeństwie,
- niż demograficzny,
- zwiększona liczba rozpadów rodzin, rozwody,
- zwiększona przestępczość,
- obniżenie standardu życia i wycofanie się z życia społecznego, kulturalnego, towarzyskiego,
- wykluczenie społeczne i marginalizacja,
- izolacja, niska socjalizacja, niskie wykształcenie.”¹⁰

⁹ *Bezrobocie* [dostęp: <http://pl.wikipedia.org/Wiki/bezrobocie>, odczyt: 16.08.2013 r.]

¹⁰ Pilch T., Lepalczyk I. (red.), *Pedagogika społeczna*, Wyd. Żak, Warszawa 1995.

Tabela 5. Liczba świadczeń MOPS wypłacana w latach 2010-2012 z powodu bezrobocia.

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	231	215	241
Liczba osób w rodzinach	651	591	673

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Niepełnosprawność

Niepełnosprawność to długotrwały stan, w którym występują pewne ograniczenia w prawidłowym funkcjonowaniu człowieka. Ograniczenia te spowodowane są na skutek obniżenia sprawności funkcji fizycznych lub psychicznych. Jest to także uszkodzenie, czyli utrata lub wada psychiczna, fizjologiczna, anatomiczna struktury organizmu. Utrata ta może być całkowita, częściowa, trwała lub okresowa, wrodzona lub nabyta, ustabilizowana lub progresywna.¹¹

Stan ten powoduje znaczące ograniczenie możliwości wykonywania podstawowych czynności życiowych, tj. samoobsługa, przemieszczanie się, czynności manualne, orientacja w otoczeniu, zdolności komunikowania się z innymi ludźmi oraz czynności związane z uczeniem się, wykonywaniem pracy, życiem rodzinnym czy prowadzeniem gospodarstwa domowego. Za osobę niepełnosprawną uznać należy osobę, której stan fizyczny lub psychiczny trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza albo uniemożliwia wypełnianie zadań życiowych i ról społecznych zgodnie z normami społecznymi i prawnymi.

Według ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych albo zaliczenie do grupy lub legitymowanie się stopniem niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

¹¹ Niepełnosprawność [dostęp: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Niepełnosprawność>, odczyt: 16.08.2013 r.]

Nowelizacja Ustawy o rehabilitacji i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wprowadziła nowe definicje stopni niepełnosprawności:

- znaczny stopień niepełnosprawności – określa osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.
- umiarkowany stopień niepełnosprawności – określa osobę z naruszoną niepełnosprawnością organizmu, niezdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.
- lekki stopień niepełnosprawności – określa osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.¹²

W definicjach tych zawarte są obok kryteriów zawodowych kryteria społeczne: zdolność do samodzielnej egzystencji i konieczność pomocy lub opieki ze strony innych osób. Wszelkie podziały na stopnie niepełnosprawności określają stan fizyczny lub psychiczny oraz zdolność do wykonywania pracy. Nie są to jednak pełne podziały niepełnosprawności, gdyż nie uwzględniają one ograniczeń w wyborze zawodu, trudności w znalezieniu pracy i w utrzymaniu się w niej. Trzeba pamiętać, że praca zawodowa to nie tylko źródło dochodu, ale także potwierdzenie własnej wartości i przydatności – co niezbędne jest każdemu, a w szczególności osobie niepełnosprawnej.

O niepełnosprawności orzekają: Powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja oraz Wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja. Posiadanie orzeczenia o stopniu

¹² Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U.2011r. Nr 127, poz.721).

niepełnosprawności lub orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień pozwala korzystać (po spełnieniu określonych warunków) z szeregu form pomocy, do których należą m.in.:

- w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia – możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia (w tym w zakładach aktywności zawodowej i zakładach pracy chronionej), możliwość uczestnictwa w szkoleniach (w tym specjalistycznych), korzystanie ze ściśle określonych przywilejów pracowniczych (m.in.: prawo do dodatkowego urlopu wypoczynkowego, dłuższej przerwy w pracy, krótszego wymiaru czasu pracy), dofinansowanie działalności gospodarczej lub rolniczej.
- w zakresie rehabilitacji społecznej – możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej realizowanej w warsztatach terapii zajęciowej oraz możliwość uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych.
- dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby.
- ulgi w podatkach, zniżki w komunikacji, zwolnienie z opłat radiowo-telewizyjnych (abonamentu).
- usługi socjalne, opiekuńcze, terapeutyczne i rehabilitacyjne świadczone przez instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki.
- uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego i innych świadczeń rodzinnych (np.: dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością) oraz do zasiłku stałego z pomocy społecznej.

Osoby niepełnosprawne spotykają w życiu wiele utrudnień. Te najbardziej podstawowe wiążą się najczęściej z wykonywaniem czynności codziennego życia. Niestety, w Polsce jeszcze wiele miejsc użytku publicznego nie jest dostosowane dla osób, dla których środkiem przemieszczenia się jest wózek inwalidzki. Niejednokrotnie wózki inwalidzkie ze względu na brak specjalnych podjazdów nie mają dostępu do wielu budynków, także tych użyteczności państwowej, jak urzędy miasta, poczty, przychodnie lekarskie.

Okazuje się, że wystarczy zrobić bardzo niewiele, aby pomóc niepełnosprawnym w codziennym życiu. Dużym udogodnieniem i pomocą są na przykład – uchwyty łazienkowe, bez których proste załatwienie potrzeb fizjologicznych jest nie lada wyczynem. Uchwyty łazienkowe i powiększone rozmiary pomieszczenia, w którym znajduje się toaleta sprawiają, że wózek inwalidzki może swobodnie tam jechać a osoba

niepełnosprawna bezpiecznie i wygodnie skorzysta z jego funkcji. Polskie miasta nie są dobrze przystosowane dla osób niepełnosprawnych, osób starszych i matek z małymi dziećmi w wózku. Problem dotyka wielu ludzi, zwłaszcza, że pod pojęciem „niepełnosprawni” należy rozumieć nie tylko osoby poruszające się na wózkach, niedowidzące i niedosłyszące, ale także niepełnosprawnych czasowo wystarczy złamana noga, by nie być w stanie poruszać się samodzielnie bez kuli czy wózka. Wszystkie wymienione osoby mają problemy z samodzielnym poruszaniem się w przestrzeniach publicznych naszych miast. Istniejące rozwiązania architektoniczno-urbanistyczne przez lata projektowane były pod kątem zdrowej części społeczeństwa, co najczęściej przejawia się dużą ilością schodów, różnic poziomów w terenie itp.

Większość ludzi zdrowych nie dostrzega, jak wiele barier ma do pokonania niepełnosprawny każdego dnia. Zdrowi zauważają je dopiero, gdy dotkną ich (nas) bezpośrednio, gdy zdarzy się iść z ciężkim bagażem. Wtedy dopiero zaczynają rozumieć znaczenie barier architektoniczno-urbanistycznych.

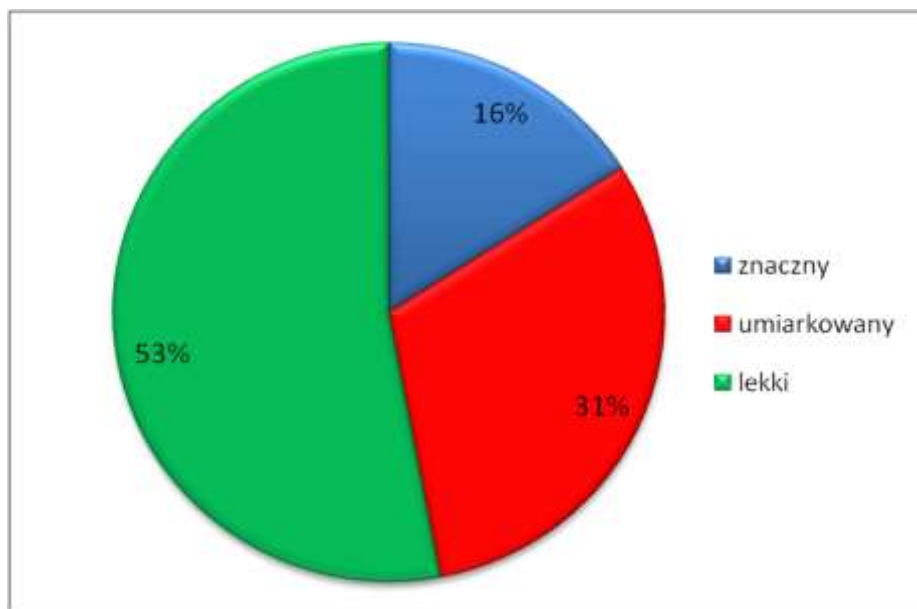
Tabela 6. Liczba świadczeń MOPS wypłacana w latach 2010-2012 z powodu niepełnosprawności.

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	117	99	109
Liczba osób w rodzinach	245	165	224

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

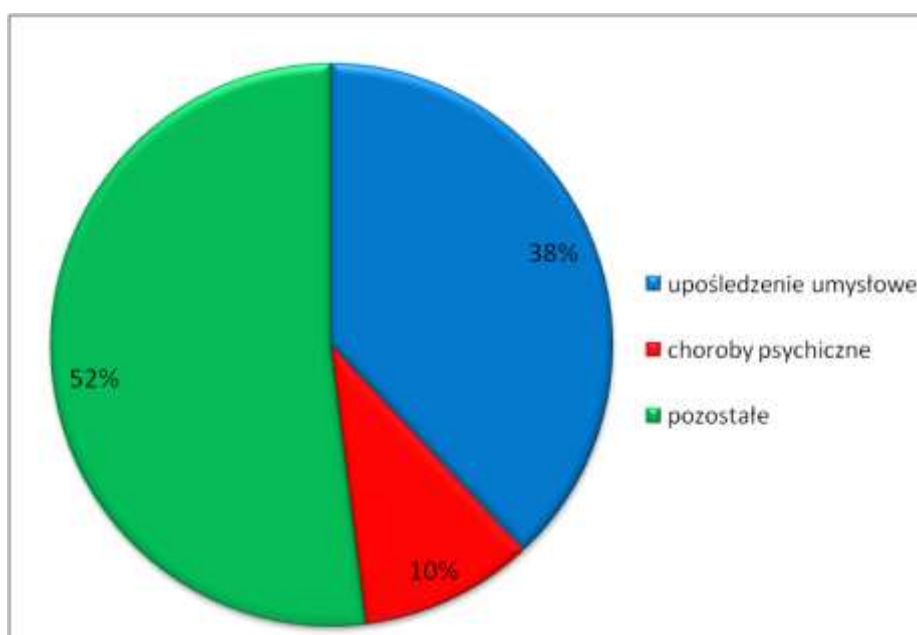
Poniżej przedstawione zostały wykresy prezentujące przyczyny niepełnosprawności osób dorosłych objętych pomocą MOPS w latach 2010-2012. Pierwszy wykres przedstawia procentowy stosunek osób posiadających orzeczenie o znacznym, umiarkowanym i lekkim stopniu niepełnosprawności, drugi wykres przedstawia charakter (rodzaj) niepełnosprawności.

Wykres 3. Osoby po 18 roku życia objęte pomocą MOPS w latach 2010-2012 posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu:

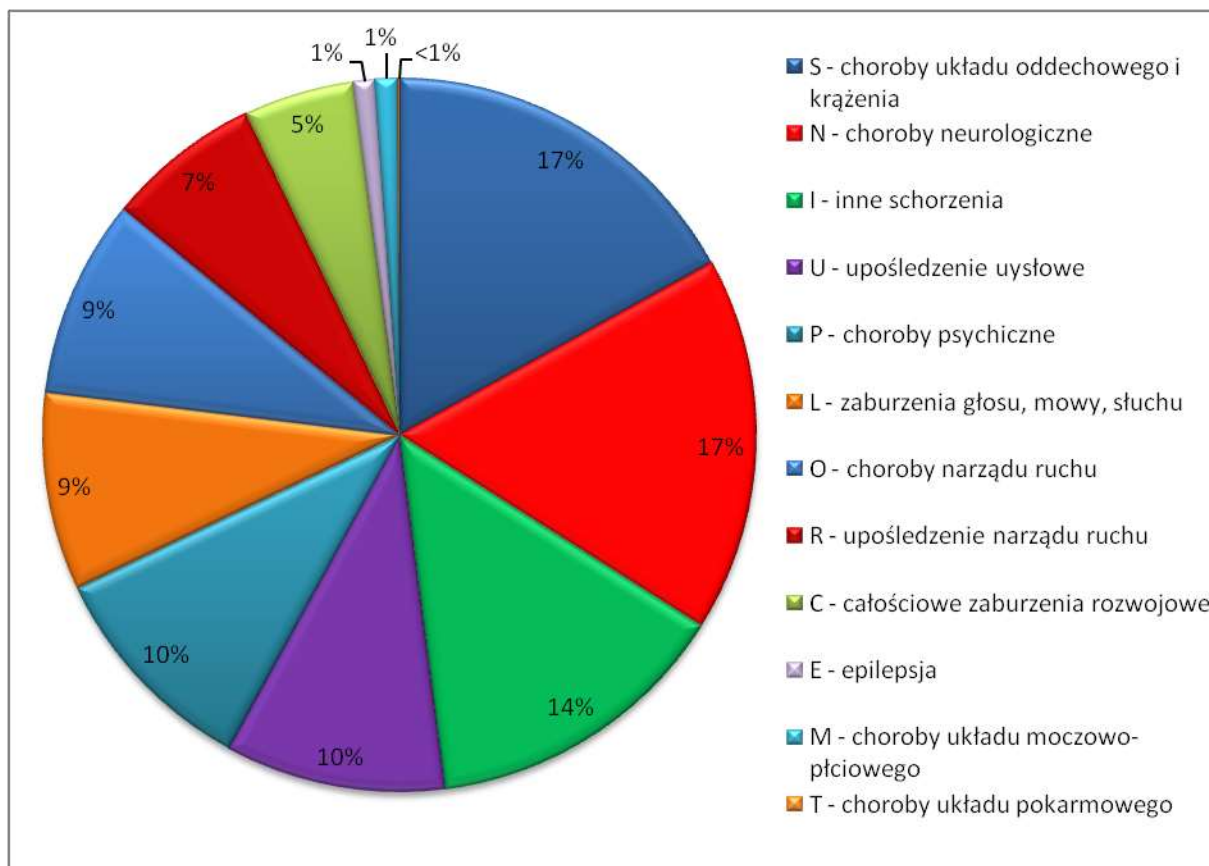
Źródło: Opracowanie MOPS w Blachowni

Wykres 4. Osoby po 18 roku życia objęte pomocą MOPS w latach 2010-2012 posiadające orzeczenie o niepełnosprawności z przyczyny:

Źródło: Opracowanie MOPS w Blachowni

Wykres 5. Osoby do 18 roku życia objęte pomocą MOPS w latach 2010-2012 posiadające orzeczenie o niepełnosprawności z przyczyny:

Źródło: Opracowanie MOPS w Blachowni

Pomocą w postaci zasiłku pielęgnacyjnego, świadczenia pielęgnacyjnego i dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji, objętych jest 70 dzieci. Główną przyczyną niepełnosprawności są zaburzenia neurologiczne i choroby układu oddechowego i krążenia, stanowiące blisko 35% wszystkich schorzeń. Drugą, dużą grupę przyczynową 20% stanowią upośledzenia umysłowe i choroby psychiczne.

Długotrwała lub ciężka choroba

Jako jeden z powodów ubiegania się o pomoc społeczną wymieniono w ustawie o pomocy społecznej długotrwałą lub ciężką chorobę. Długotrwała choroba definiowana jest jako choroba przewlekła – (...) dolegliwość bądź stan patologiczny, który utrzymuje się przez dłuższy czas i który będzie trwał nadal...(...) Do głównych cech choroby

długotrwałej należą: długotrwałość, łagodniejszy niż w stanie ostrym przebieg, pogorszenie sprawności pacjenta, nieodwracalność, zmian patologicznych i niepomyślne rokowanie, a także następstwa psychospołeczne, osoby chorujące przewlekłe wymagają długotrwałej opieki lekarskiej, pielęgniarstwa i/lub rehabilitacji.¹³

Człowiek zdrowy nie odczuwa żadnych dolegliwości, jest niezależny i twórczy, nie wymaga pomocy. Człowiek chory jest bezradny, niepewny, wymaga diagnozy i leczenia oraz pomocy w zaspokajaniu potrzeb często podstawowych. Radzenie sobie z chorobą przewlekłą, może być bardzo trudne. Część swojego czasu osoba przewlekłe chora przeznaczona na leczenie, rehabilitację wizyty u lekarzy. Ktoś z przewlekłą chorobą musi uważać na sposób żywienia, funkcjonowanie - czyli działania, które przeniosą na objawy choroby. Życie emocjonalne i społeczne może być utrudnione. Z uwagi na pauperyzację (tzn. biedę, ubogość) społeczeństwa polskiego dużym problemem stają się trudności z realizacją recept, gdyż leczenie choroby długotrwałej jest często kosztowne. Pomoc organizowana jest najczęściej przez rodzinę, problem pojawia się kiedy rodziny nie ma. Wtedy konieczne jest zbudowanie systemu oparcia społecznego dla osoby starszej w jej środowisku zamieszkania, a czasem objęciem jej opieką instytucjonalną.

Tabela 7. Liczba świadczeń MOPS wypłacana w latach 2010-2012 z powodu długotrwałej choroby.

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	104	90	86
Liczba osób w rodzinach	169	165	163

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Przemoc w rodzinie

Zjawisko przemocy jest niezwykle trudne, złożone i generuje szereg problemów społecznych. Przemoc w rodzinie powoduje jej dezorganizację, rodzina nie jest w stanie prawidłowo realizować swoich podstawowych zadań, a role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są również reguły, które wpływają na zachowania członków rodzin.

¹³ Zych A., *Słownik gerontologii*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.

Stają się wówczas one niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi.

Przemoc w rodzinie może przyjmować następujące formy:

- przemoc fizyczna – najbardziej widoczna, pozostawiająca ślady na ciele,
- przemoc psychiczna – sprawca domaga się pełnego posłuszeństwa we wszystkich obszarach funkcjonowania ofiary,
- przemoc seksualna – zmuszanie do określonych zachowań i kontaktów seksualnych, jest to najbardziej wstydliva forma przemocy, o której najtrudniej rozmawiać zarówno ofiarom jak i osobom zobowiązanym do pomocy,
- zaniechanie – niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych, narażanie na głód, brak opieki, obojętność, pozostawianie w niewłaściwych warunkach lokalowych, bytowych, chłód emocjonalny,
- przemoc materialna/ekonomiczna – odmawianie, ograniczanie dostępu do wspólnych finansów, odbieranie zarobionych pieniędzy, ograniczanie podjęcia pracy, okradanie, niszczenie wartościowych przedmiotów itp.¹⁴

Wśród form przemocy występujących w ostatnim czasie wyróżnić należy również przemoc nazywaną „bycie świadkiem przemocy”. Osoba, pomimo, nie doświadczenia fizycznego bólu, cierpi razem z ofiarą przemocy. Najczęściej tego rodzaju przemoc dotyka dziecko ofiary przemocy. Dorosła, najbliższa osoba z rodziny pozwalająca na to, staje się biernym, nieświadomym sprawcą przemocy.

Przemoc domowa klasyfikowana jest jako zachowanie negatywne, o dużej szkodliwości społecznej, które może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie. Jednocześnie w świadomości społecznej istnieje wiele stereotypów, które są używane jako argument i usprawiedliwienie stosowania przemocy.

W „Przewodniku do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie” z 2005 roku Hanna Dorota Sasal wymienia następujące stereotypy związane ze zjawiskiem przemocy w rodzinie:

- Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać;
- Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego;
- Przemoc ma miejsce wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary;
- Jeśli ktoś jest bity; to znaczy, że na to zasłużył;

¹⁴ Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie*, w: *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*, red. Jaszczak-Kuźmińska D., Michalska K., Warszawa 2010.

- Nikt nie powinien interweniować w sprawach rodzinnych;
- Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc;
- To był jednorazowy incydent, który się nie powtórzy;
- Gdyby sytuacja była taka okropna, ofiara odeszłaby od sprawcy;
- Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol;
- Gwałt w małżeństwie nie istnieje;
- Osoby stosujące przemoc wobec bliskich są chore psychicznie;
- Ofiary przemocy w rodzinie wyolbrzymiają problem;
- Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem rzadkim¹⁵.

Przemoc w rodzinie ma swoje cykle i pewną dynamikę. Nie jest czymś jednorazowym, często ma długofalową historię. Powtarza się według pewnych prawidłowości. Ma łatwe do zaobserwowania fazy, do których należą:

1. Faza narastania napięcia – wzrost napięcia, sytuacje konfliktowe, zaczyna pojawiać się agresja;
2. Faza ostrej przemocy – wybuch agresji ze strony sprawcy, najczęściej w tej fazie pojawia się wezwanie służb pomocowych np. Policji;
3. Faza miodowego miesiąca – czas skruchy i okazywania miłości, sprawca zaczyna dostrzegać to co się wydarzyło.

Znajomość przebiegu tych cykli jest bardzo istotna dla tych, którzy pomagają osobom dotkniętym przemocą. Fazy te mogą trwać wiele lat, a osoby dotknięte przemocą najczęściej poszukują pomocy, kiedy wystąpi faza ostrej przemocy.

Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 29 lipca 2005 r. spoczywa na organach administracji rządowej i samorządowej. Działania w tym zakresie podejmują również organy ścigania i sprawiedliwości. Ustawa daje możliwość pomocy rodzinom ze strony organizacji pozarządowych, kościoła i związków wyznaniowych.¹⁶

Uchwałą 108/XVIII/2012 Rady Miejskiej w Blachowni z dnia 14 marca 2012 r. przyjęto *program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na terenie gminy Blachownia na lata 2012 - 2020*. Natomiast zarządzeniem nr OR.0050.42.2013 Burmistrza Blachowni z dnia 28 marca 2013 r. został powołany Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Złożony jest on z 20

¹⁵ Sasal H. D., *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005.

¹⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U.Nr 180 poz.1493 z późn. zm.)

specjalistów, do których należą przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych.

Zadaniem zespołu jest integrowanie i koordynowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie

Do zadań grup roboczych należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie;
- monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy;
- dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

Do Zespołu Interdyscyplinarnego do końca 2012 r. wpłynęło 58 „Niebieskich Kart”, wszystkie sporządzone były przez policję. Ilość interwencji policji dotyczących przemocy w rodzinie na terenie Gminy Blachownia w latach 2010-2012 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Liczba interwencji domowych dot. przemocy w rodzinie w latach 2010-2012

Rok	2010	2011	2012
liczba interwencji domowych ogółem	202	176	243
liczba interwencji domowych dot. przemocy domowej	50	72	53
liczba sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu	43	57	45

Źródło: Sprawozdania Komisariatu Policji w Blachowni

Ochrona macierzyństwa oraz wielodzietności w aspekcie bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych

W polskim systemie prawa rodzina traktowana jest jako podmiot szczególnej troski państwa. Dlatego też rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej oraz społecznej; zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Zważywszy na występowanie niekorzystnych zjawisk demograficznych (ujemny przyrost naturalny) i gospodarczych (zmiany statusu materialnego), rodzina powinna móc liczyć na pomoc materialną, społeczną i prawną.

Najczęściej mianem rodziny wielodzietnej nazywa się komórkę społeczną posiadającą troje i więcej potomstwa, przy czym rodzinę niepełną stanowi stały brak w procesie wychowania jednego z rodziców.¹⁷ W rodzinach wielodzietnych, niepełnych, dotkniętych ubóstwem i alkoholizmem pracownicy socjalni mają styczność z zauważalną bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych jak i problemem z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Podobny problem dotyczy rodzin młodych a wręcz bardzo młodych, które często związane są zbyt wczesnym i nieplanowanym podjęciem decyzji o potomku i małżeństwie. W rodzinach nagminnie występuje problem finansowy jak i niewiedzy o świadomym macierzyństwie, który jest również przyczyną stanu wielodzietności, w następstwie prowadzącego do ubóstwa, nierzadko rozbicia rodziny, alkoholizmu i problemów z dziećmi. Ochrona macierzyństwa oraz pomoc dla rodzin wielodzietnych jest jednym z ważniejszych zadań pomocy społecznej. Zasiłki rodzinne wypłacane przez Ośrodek Pomocy Społecznej oraz inne świadczenia mogą okazać się znaczącą pomocą dla rodzin.

Charakteryzując środowisko rodzinne, nie sposób nie wspomnieć, iż jest ono pierwszym środowiskiem wychowawczym w życiu dziecka. Tu nawiązuje pierwsze kontakty z innymi ludźmi i zdobywa pierwsze doświadczenia z dziedziny współżycia społecznego. Zaburzona struktura rodziny ujemnie wpływa na sytuację dziecka i jego więź z rodziną. Rodziny mające trudności opiekuńczo-wychowawcze w większości przypadków mają również inne dysfunkcje:

- niepełnosprawność umysłowa rodziców;
- uzależnienie;

¹⁷ Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, tom III, Warszawa 2003;

- występowanie przemocy domowej;
- problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych;
- problemy wychowawcze dzieci występujące w domu i w szkole.

Rodzina dysfunkcyjna nie jest w stanie spełnić swoich podstawowych zadań, tj. nie realizuje właściwie funkcji opiekuńczo – wychowawczych, nie zaspokaja potrzeb materialnych i duchowych oraz nie przekazuje właściwych społecznie wzorców postępowania.¹⁸

Bezradność społeczną można zdefiniować jako nieumiejętność radzenia sobie w sytuacjach społecznych. Jest to poczucie braku sprawczości, niemożność wpływania na własną sytuację w środowisku społecznym, oraz „...wywierania rzeczywistego wpływu na bieg zdarzeń, czyli osiąganie sukcesu, bądź unikanie niepowodzenia.”¹⁹ Natomiast bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych – tzn. „brak umiejętności radzenia w sytuacjach wynikających wprost z zadań sprawowania opieki i wychowania dzieci”.²⁰

O bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych mówimy wówczas, kiedy rodziny nie posiadają wystarczających zasobów osobistych i zasobów systemu rodzinnego, by same mogły poradzić sobie w trudnych sytuacjach życiowych. Uogólniając rodziny te charakteryzują się niskim poziomem spójności, elastyczności i wytrzymałości w sytuacji kryzysu. Jest to jeden z powodów szukania wsparcia w pomocy społecznej. Powyższą definicję rozumieć można jako poczucie braku sprawczości w sytuacjach wychowawczo – opiekuńczych, a co za tym idzie, w takich osobach wykształcić się może stanu bierności w stosunku do własnych dzieci lub nieadekwatnych, często agresywnych zachowań w danych sytuacjach wychowawczych i opiekuńczych. Warto w tym miejscu wymienić przyczyny mogące powodować bezradność opiekuńczo – wychowawczą na składają się:

- brak wzorców zachowań w sytuacjach wychowawczych i opiekuńczych, których osoba nie nabyła w drodze socjalizacji we własnym domu rodzinnym;
- ograniczenia zdrowotne lub intelektualne uniemożliwiające sprawowanie opieki nad dzieckiem;
- skrajna bieda materialna – stan, w którym trudno jest zaspokoić podstawowe potrzeby biologiczne swoje i dzieci nie mówiąc o potrzebach wyższego rzędu;

¹⁸ Lobocki M. *Teoria wychowania w zarysie*. Wydawnictwo Impuls, Kraków 2003r.

¹⁹ Strelau J, *Psychologia*. Podręcznik akademicki. Tom 2, GWP, Gdańsk 2000;

²⁰ Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, tom I, Warszawa 2003;

- oddziaływanie środowiska nadopiekuńczego lub odrzucającego. W obu przypadkach niszczona jest indywidualna aktywność jednostki;
- uzależnienie rodziców, powodujące skupienie się na sobie i swoim nałogu, kosztem zaspokajania potrzeb emocjonalnych i materialnych dzieci;
- przytłaczająca przewaga problemu. Bezradność może być spowodowana przewagą fizyczną (np. przemoc w rodzinie), psychiczną, ekonomiczną (np. zupełne uzależnienie finansowe od rodziny lub państwa), bądź nieuchronności problemu (np. śmierć);²¹

Jednak zdarza się, iż sytuacje problemowe, które trwają bez względu na to, czy rodzice wykazują jakąś aktywność w celu ich rozwiązania, czy nie wykazują żadnej aktywności, mogą doprowadzić do powstania zachowania określonego syndromem wyuczonej bezradności. Syndrom ten charakteryzuje się: deficytem motywacyjnym (spadek tolerancji do inicjowania działań, apatia), deficytem emocjonalnym (pogorszenie nastroju, pojawianie się nastroju depresyjnego), deficytem poznawczym (obniżenie się zdolności do samodzielnego radzenia sobie z problemami w innych sytuacjach).²²

W świetle powyższych faktów definiuje się rodzinę jako współżyjące układy dorosłych i dzieci, w których dorośli przyjmują legalną odpowiedzialność za byt i wychowanie dzieci. Powiedzieć można, że o wartości rodziny jako środowiska wychowawczego decyduje jej jakość obejmująca wszystko to, co składa się na codzienne życie jej członków.²³ Jednakże definiując rodzinę niepełną, należy zaznaczyć, iż jest to rodzina, w której dziecko jest wychowywane przez jedną osobę dorosłą, na której spoczywa odpowiedzialność za gospodarstwo domowe. Taki typ rodziny powstaje najczęściej wskutek rozvodu, długotrwałej nieobecności drugiego z rodziców, która może być spowodowana np. wyjazdem, pobytem w szpitalu, więzieniu, rozbiciem na skutek rozvodu, separacji lub też śmierci jednego z rodziców. W zależności od charakteru nieobecności mówimy wtedy o rodzinie niepełnej czasowo, okresowo lub stale.²⁴

Potencjalne zagrożenia dla prawidłowego funkcjonowania rodziny stanowią zmiany w jej strukturze prowadzące do powstawania rodziny niepełnej. Przyczyny takiego stanu rzeczy mogą znacząco odbijać się na postawach życiowych, powodując tym samym liczne trudności wychowawcze z dziećmi. Niejednokrotnie rozbicie podstawowej struktury rodziny staje się czynnikiem naruszającym emocjonalny, intelektualny

²¹ Strelau J, *Psychologia. Podręcznik akademicki. Tom 2*, GWP, Gdańsk 2000;

²² Tamże.

²³ Śliwerski B., *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1998

²⁴ Jabłoński D., Ostasz L., *Zarys wiedzy o rodzinie, małżeństwie, kohabitacji i konkubinacie: perspektywa antropologii kulturowej i ogólnej*, Wydawnictwo „Adiaphora”, Olsztyn 2001

i społeczny rozwój dziecka, prowadząc często do zachowań dewiacyjnych. W opisach środowisk nieletnich sprawców czynów karalnych okazuje się, iż wysoki odsetek tej młodzieży wychowuje się w rodzinach niepełnych. Zaskakującym jest więc fakt, iż rodziny wielodzietne oraz rodziny bezradne wychowawczo uznawane są za dysfunkcyjne. Wy tłumaczenie można znaleźć w tempie zmian ogólnych warunków życiowych w obecnej sytuacji ekonomicznej, w wyniku której następuje deprywacja podstawowych potrzeb bytowych i braku systematycznych działań opiekuńczo – wychowawczych, co doprowadza do powstania zjawiska niedostosowania społecznego jak: wagary, ucieczki z domu, agresja oraz wszystkie te, które mają miano niedostosowania społecznego. Za powyższe odpowiedzialne są takie zjawiska jak: bezrobocie, ilość dzieci w rodzinie, status społeczny i zawodowy rodziny wskaźnik osiągniętych dochodów w tym i z pracy zawodowej. Głównymi jednak powodami rodzającymi omawiane tu problemy jest bezrobocie a co z tym się wiąże, brak środków finansowych. Za stan wielodzietności odpowiedzialny też jest oprócz czynnika finansowego czynnik świadomego planowania rodziny. Dodatkowym problemem występującym w rodzinach wielodzietnych potęgujących problemy wychowawcze i opiekuńcze jest uzależniony członek rodziny (najczęściej rodzic lub dwoje). Sytuacje te powodują inicjowanie różnych form wsparcia w ramach polityki społecznej zwłaszcza ochrony rodzin. Nie jest jednak regułą, iż dysfunkcjami czy problemami dotknięte są tylko rodziny korzystające z pomocy społecznej, które mogą liczyć na dodatkowe wsparcie finansowe, spełniając warunki ustawowe.²⁵ Z pomocy społecznej w szczególności z poradnictwa, w tym i prawnego jak i opieki specjalistycznej mogą skorzystać rodziny wielodzietne z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, nie kwalifikujące się do uzyskania pomocy finansowej w ramach ustawy o pomocy społecznej.

Poniższe dane zawierają będą informacje na temat liczby osób korzystających z pomocy społecznej oraz liczbie osób w rodzinie w latach 2010 – 2012 odnosząc się do: potrzeby ochrony macierzyństwa, wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz rodzin niepełnych.

²⁵ Śliwerski B., *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1998

Tabela 9. Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS Blachowni w latach 2010- 2012

	2010		2011		2012	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Potrzeba ochrony macierzyństwa	42	167	39	151	41	167
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	67	217	62	208	71	252
w tym: rodziny niepełne	57	172	51	154	56	172
rodziny wielodzietne	14	79	11	66	10	61

Źródło: Sprawozdania MOPS Blachowni.

Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego

Osoby opuszczające zakłady karne mają zazwyczaj ogromne trudności z przystosowaniem się do życia w społeczeństwie i nie mogą znaleźć pracy. Nie zawsze wracają do swoich rodzin, często ich związki rodzinne wcześniej się rozpadły. Nierzadko pojawia się problem mieszkaniowy, nie ma domu, do którego mogą wracać lub uległ zniszczeniu, zdewastowaniu pod ich nieobecność.

Osoby po opuszczeniu zakładów karnych pozostają pod opieką kuratorów sądowych, do Ośrodka zgłaszają się po pomoc finansową.

Tabela 10. Świadczenia dla osób opuszczających zakłady karne w latach 2010-2012

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	6	4	7
Liczba osób w rodzinach	14	6	13

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachownia

Alkoholizm

Uzależnienie od alkoholu to choroba, w której organizm i psychika przystosowują się do regularnego picia. Człowiek musi pić alkohol bez względu na cierpienie, szkody własne i straty otoczenia. Jest to choroba nieuleczalna. Można ją tylko zatrzymać, ale nigdy nie ma powrotu do kontrolowanego picia alkoholu. Leczący się alkoholik nie może wypić nawet jednego kieliszka, bo to powoduje nawrót choroby. W obecnych warunkach szuka pomocy tylko 10% uzależnionych.

Do osób szczególnie zagrożonych tą chorobą należą:

- osoby intensywnie pijące w młodym wieku,
- osoby, w których otoczeniu (np. w rodzinie) pito dużo alkoholu,
- osoby „zapijające” problemy osobiste, gdy picie jest „sposobem na życie”,
- osoby nieświadome działania alkoholu, łatwo ulegające presji otoczenia,
- osoby mające tzw. mocną głowę (o dużej tolerancji na alkohol)²⁶

Osoby i rodziny, w których istnieje problem nadużywania alkoholu powinny posiadać możliwość identyfikacji stopnia zagrożenia tą chorobą i określonej fazy alkoholizmu. Coraz powszechniej wykorzystuje się w tym celu rozwiązania, które w prosty sposób umożliwiają zainteresowanemu dokonanie takiej samooceny.

Pierwsza faza – zwana przeduzależnieniową lub wczesną, dotyczy głównie osób w wieku 20-25 lat (czasem 30 roku życia) i stwarza bardziej zagrożenie przyszłościowe niż aktualne. Brak jest jeszcze doraźnych, negatywnych skutków używania alkoholu, a w związku z tym powszechny jest również brak motywacji do poddania się leczeniu specjalistycznemu. Tymczasem właśnie w tej fazie skuteczność leczenia jest najwyższa.

Druga faza – pojawia się zazwyczaj około 30 – 35 roku życia, a czasem około 40 roku życia. Wiąże się ona zazwyczaj z załamaniem kariery zawodowej, problemami finansowymi w domu, zaburzeniami emocjonalnymi u dzieci. W tym okresie alkoholizowania się występują próby samobójcze oraz stosunkowo często nieszczęśliwe wypadki zakończone czasami nawet śmiercią.

Główne objawy, które wyznaczają specyfikę tej fazy, m.in.: wybuchy agresywności, zmiana wzorców na destrukcyjne, spadek zainteresowań, nieregularne odżywianie się, utrata dotychczasowych przyjaciół i znajomych, bezprzedmiotowa, niczym nie

²⁶ Wojcieszek K.A., *Chrońmy młodość*, PARPA, Warszawa 1997.

uzasadniona podejrzliwość, zapewnienie sobie zapasów alkoholu „na czarną godzinę”, trudności w pracy, a nawet jej utrata na skutek nadużywania alkoholu.

W trzeciej fazie – zwanej także fazą chroniczną, leczenie specjalistyczne staje się koniecznością, gdyż inaczej grozi choremu rozpad rodziny. Bez pomocy z zewnątrz niemożliwe jest też ratowanie zdrowia tak somatycznego jak i psychicznego.

Objawy charakteryzujące tę fazę to: obsesyjne picie alkoholu, regularne picie poranne, utrzymujące się drżenie, zaburzenia psychosomatyczne, picie z byle kim, zaburzenia myślenia, spadek tolerancji na alkohol, picie zastępników, nieokreślone lęki.

W rodzinie z problemem alkoholowym trudno o akceptację siebie i pozytywną tożsamość. Już raczej wszyscy mają pretensje do samych siebie nawzajem. Zarówno alkoholicy, jak ich rodzina czy współmałżonkowie, a nawet dorastające dzieci, związane są węzłami krzywdy i winy, urazy, agresji oraz poczucia, że nikt i nic nie jest w porządku (...). Emocjonalna atmosfera rodziny alkoholowej ogniskuje się wokół wstydu, żalu, złości, lęku, poczucia winy i krzywdy. Inni ludzie i inne rodziny także przeżywają te wszystkie stany, jednak rzadko kiedy, w tak nasilonym połączeniu i chaosie, jak ma to miejsce w rodzinie z problemem alkoholowym. Złość zamienia się w żal, żal w poczucie winy, wina w lęk, a lęk w poczucie krzywdy. Taka lub podobna kombinacja destrukcyjnych połączeń emocjonalnych nie sprzyja akceptowaniu siebie i realistycznemu widzeniu swoich problemów.²⁷

Niepokojącym zjawiskiem jest uzależnianie się od alkoholu młodzieży. Istnieje wiele powodów, dla których młodzi ludzie sięgają po alkohol. Bywają też okresy historyczne, subkultury lub regiony, w których dzieje się to częściej niż zazwyczaj. Taki okres obecnie przeżywamy w Polsce. O ile w indywidualnym ludzkim życiu czasami trudno jest uchwycić negatywne skutki popijania, wyraźnie ukazują się one w ujęciu statystycznym lub w dokładnej, dłuższej obserwacji konkretnych życiorysów. Dla młodego człowieka uszkodzenie wątroby za bliżej nieokreślony, długi okres czasu jest zupełną abstrakcją. Często ani młodzież, ani rodzice nie zdają sobie sprawy ze szkód właśnie doświadczanych, teraźniejszych. Mają wzrok skierowany gdzie indziej, albo czują się bezradni.

Rozmiar występujących problemów alkoholowych stanowi poważne zagrożenie dla społecznego i ekonomicznego funkcjonowania mieszkańców Gminy Blachownia. W szczególności sytuacja ta dotyczy zagrożeń pojawiających się wśród dzieci

²⁷ Sztander W., *Rodzina z problemem alkoholowym*, Instytut Psychologii Zdrowia i trzeźwości, Warszawa 1993.

i młodzieży. Występujące problemy alkoholowe wpływają negatywnie na stan zdrowia jak również na życie rodzinne, zawodowe, społeczne i moralne mieszkańców gminy.

Tabela 11. Liczba rodzin z problemem alkoholowym objętych opieką.

Rok	Liczba rodzin	Łączna ilość osób w rodzinie
2010	33	55
2011	25	42
2012	20	28

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Narkomania

Narkomania jest stanem zatrucia okresowego lub chronicznego spowodowanym powtarzającym się przyjmowaniem narkotyków w postaci naturalnej lub syntetycznej. Taką definicję narkomanii przyjął Komitet Ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia z 1957r.

To pojęcie narkomanii nie objęło wszystkich stanów, związanych z używaniem środków psychoaktywnych. Dotyczy tylko użycia klasycznych narkotyków. Obecnie w użyciu są takie pojęcia jak: "toksykomania", "farmakomania", "lekozależność". Ten ostatni termin został wprowadzony przez Komitet Ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w 1968 roku dla określenia "...stanu psychicznego, a czasem fizycznego wywoływanego interakcją między żywym organizmem a lekiem charakteryzującym się reakcjami behawioralnymi i innymi, które zawsze obejmują przymus okresowego lub ciągłego przyjmowania leku w oczekiwaniu na jego efekt natury psychicznej." Narkomanię eksperci zdefiniowali jako "...stan okresowej lub przewlekłej intoksykacji przynoszącej szkodę osobnikowi i społeczeństwu wywołanej powtarzającym się zażywaniem leku naturalnego lub syntetycznego." Narkomania charakteryzuje się nieodpartą koniecznością lub potrzebą przyjmowania leku i zdobywania go wszelkimi możliwymi drogami, tendencją do zwiększania dawki, psychicznym a niekiedy fizycznym uzależnieniem się od działania leku.

Według obowiązującej w Polsce ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii narkomania to stałe lub okresowe używanie w celach innych niż medyczne środków odurzających lub substancji psychotropowych albo środków zastępczych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Blachowni w latach 2010 – 2012 nie wypłacał świadczeń z tytułu narkomani.

Wystąpienie zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej

Pomoc społeczna udzielana jest również w sytuacjach kryzysowych lub tragicznego zdarzenia losowego. Ośrodek pomocy udziela wsparcia głównie w przypadkach strat spowodowanych pożarem oraz tragicznej śmierci członka rodziny.

Tabela 12. Świadczenia udzielone z uwagi na zdarzenie losowe.

Rok	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy	6	0	2
Liczba osób w rodzinach	12	0	7

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Kłęska żywiołowa lub ekologiczna

Kłęska żywiołowa (kataklizm) określana jest jako ekstremalne zjawisko naturalne, którego efektem są duże szkody i straty na obszarze objętym tym zjawiskiem²⁸. Kłęska żywiołowa w rozumieniu Ustawy o stanie klęski żywiołowej z dnia 18 kwietnia 2002 r., to katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem. Najistotniejsze z punktu widzenia podjęcia stosownych działań do wyżej wymienionych zagrożeń jest przewidywanie ich wystąpienia, a w ostateczności wczesną identyfikację zjawisk wskazujących na rozpoznanie zaistnienia sytuacji kryzysowej.

²⁸ Nowak E., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2007r.

Równie ważnym problemem w zakresie zarządzania kryzysowego są awarie, katastrofy, prowadzące do wystąpienia klęsk ekologicznych - zwana także katastrofą ekologiczną, określana jako trwałe (nieodwracalne w naturalny sposób) uszkodzenie lub zniszczenie dużego obszaru środowiska przyrodniczego, wpływające negatywnie, bezpośrednio lub pośrednio, na zdrowie, często życie ludzi.²⁹ Klęski ekologiczne można sklasyfikować jako: antropogeniczne (powodowane przez człowieka) i nieantropogeniczne (klęski naturalne) wywoływane przez czynniki niezależne od człowieka. Wśród klęsk antropogenicznych można między innymi wyróżnić katastrofy chemiczne w wyniku emisji szkodliwych gazów i cieczy do atmosfery, gleby i naturalnych zbiorników wodnych i radioaktywne, których najczęstszą przyczyną są awarie elektrowni jądrowych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Blachowni sporadycznie udziela świadczeń z tytułu klęski. Na przełomie ostatnich lat pomocy z powodu klęski żywiołowej udzielono rodzinom dotkniętym w 2008 r. zjawiskiem trąby powietrznej. Pomocą objętych zostało wówczas 211 rodzin, które otrzymały świadczenia w łącznej wysokości 3 946 505,61 zł

2.2. Pozostałe problemy społeczne występujące w gminie

Problemy dzieci i młodzieży

Bardzo ważna w życiu człowieka, a przede wszystkim w życiu dziecka jest rodzina, która prawidłowo funkcjonuje i zaspakaja jego potrzeby materialne i psychiczne.

W okresie przedszkolnym i wczesnoszkolnym duże znaczenie ma zaspokojenie, oprócz potrzeby materialnej, potrzeby bezpieczeństwa. Klimat pogody, spokoju, życzliwości i poszanowania godności osobistej w rodzinie, to podstawowy warunek dla normalnego rozwoju psychicznego dziecka. Kłótnie, bijatyki, alkoholizm wywołują u nich silne reakcje lękowe co sprzyja powstawaniu coraz powszechniejszych u dzieci nerwic.

Rozwój psychofizyczny dzieci i młodzieży, to okres bardzo niejednorodny, tempo przemian jest niezwykle zróżnicowane. Najważniejszy mechanizm rozwoju polega na stopniowym usamodzielnianiu i uniezależnieniu się od otoczenia, co znajduje odbicie w sferze intelektualnej, emocjonalnej i społecznej. Dzieci silnie związane z dorosłymi

²⁹ Zieliński K., *Bezpieczeństwo obywateli podczas kryzysów niemilitarnych oraz reagowanie kryzysowe w razie katastrof i klęsk żywiołowych*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2004r.

w okresie dorastania, zaczynają zwracać się w stronę rówieśników. Widoczny jest ambiwalentny stosunek do rodziców i siebie, przywiązanie do grupy. Kryzys zaufania do nich przejawia się negatywizmem, krnąbrnością, nieposłuszeństwem. Dążenie do niezależności jest głównym źródłem rozwoju. Nastolatek jest „rozdarty”. Raz chciałby być samodzielny i pokazać co potrafi, innym razem przepełniony jest strachem przed wzięciem odpowiedzialności za to, co czyni. Grupa rówieśnicza staje się miejscem, gdzie można podzielić się swoimi emocjami, tajemnicami, nadziejami i problemami. Pomaga w znalezieniu własnej tożsamości, ponieważ daje gotowe wzorce zachowania. Wielka szkoda, że nie zawsze pozytywne. Ostatnio, coraz częściej obserwujemy niewłaściwe zachowania dzieci i młodzieży. Agresja, przemoc, wulgaryzmy, wandalizm, wagary, alkohol, papierosy, narkotyki to najczęściej spotykane zjawiska.

W okresie adolescencji obserwujemy również takie zaburzenia psychiczne jak: depresja młodzieńcza, zaburzenia jedzenia, zaburzenia zachowania. Depresja przejawia się apatią, zmęczeniem, trudnościami w koncentracji uwagi, niepokojem, zmiennością nastroju, autodestrukcyjnymi zaburzeniami zachowania, brakiem sukcesów w nauce, lękiem przed przyszłością, objawami somatycznymi (ból głowy, brzucha, duszności). W subiektywnym przeżywaniu młodych osób obserwujemy zmęczenie, uczucie nudy, poczucie bycia niekochanym, poczucie izolacji, bezwartościowości, bezsensu życia, pojawia się poczucie krzywdy pomieszane z poczuciem winy wobec rodziców.

Wśród dzieci i młodzieży obserwuje się również takie problemy jak trudności w kontaktach z rówieśnikami, poczucie osamotnienia i nieakceptacji przez grupę rówieśniczą, brak przyjaciół, częste sytuacje konfliktowe, niezadowolenie z kontaktów rodzinnych, brak poczucia oparcia psychicznego ze strony rodziców.

Kolejnym problemem, głównie wśród młodzieży są uzależnienia. Mianem tym określa się niekontrolowany stan zależności fizycznej, psychicznej i społecznej od środka uzależniającego. W przypadku zaprzestania brania tych środków odczuwalne są przykre objawy fizyczne i psychiczne. Najczęściej występującymi uzależnieniami wśród młodzieży są nikotynizm, alkohol. Do palenia przyznają się już 8-9 letnie dzieci.

Mówiąc o problemach dzieci i młodzieży, oprócz problemów wychowawczych, nie sposób nie zauważyć problemów dydaktycznych. Coraz częściej i coraz liczniejsza grupa uczniów osiąga niezadawalające wyniki w nauce. Wiąże się to z brakiem motywacji do nauki, niechęcią i lenistwem, brakiem perspektyw na dobrą pracę, spadkiem ambicji.

Inna grupa uczniów osiągająca słabe wyniki w nauce, to uczniowie o niskich możliwościach intelektualnych, uczniowie o specjalnych potrzebach psychologiczno-pedagogicznych, upośledzeni umysłowo.

Diagnostując i analizując problemy dzieci i młodzieży, zawsze należy szukać ich przyczyn. Jest ich bardzo wiele i są złożone. Najprościej można je podzielić na: czynniki ekonomiczno-społeczne i czynniki biologiczno-psychologiczne.

Czynniki ekonomiczno-społeczne:

- złe warunki materialne rodziny,
- pogorszenie się atmosfery rodzinnej, konflikty między rodzicami, członkami rodziny, choroba czy śmierć,
- poziom kultury, wykształcenie rodziców,
- niska wiedza pedagogiczna
- ruchy migracyjne ludności, wyjazdy zarobkowe.

Czynniki biologiczno-psychologiczne:

- zły stan fizyczny dzieci i młodzieży, który wpływa niekorzystnie na jego funkcjonowanie w szkole,
- pogorszenie stanu zdrowia (absencja w szkole, braki programowe),
- nierównomierny, dysharmonijny rozwój,
- niedojrzałość emocjonalna – brak wiary we własne siły, niska samoocena,
- niska inteligencja.

Duży wpływ na powstawanie omawianych problemów mają media, internet, gry komputerowe, grupa rówieśnicza, środowisko, brak prawidłowej organizacji i sposób spędzania czasu wolnego. Często przyczyna tkwi w samej rodzinie, rodzinie dysfunkcyjnej, niewydolnej wychowawczo. Przykład rodziców, dostarczanie prawidłowych wzorców postępowania i zachowania, odpowiednie postawy rodzicielskie, style wychowania, praca wychowawcza, dydaktyczna szkoły powoduje zminimalizowanie i ograniczenie skutków problemów wśród dzieci i młodzieży.

Na terenie gminy dzieci i młodzież mają zapewniony dostęp do szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego. Brak jest natomiast pełnego dostępu do bazy rekreacyjno-sportowej (obiekty sportowe znajdują się przy szkołach, a te nie mogą poza lekcjami zapewnić odpowiedniego nadzoru).

Ważnym ogniwem systemu edukacji są zajęcia pozalekcyjne z uczniami, które pełnią funkcje sprawowania opieki wychowawczej i częściowo dydaktycznej, głównie w odniesieniu do uczniów, którzy pozbawieni są właściwej opieki wychowawczej poza lekcjami, dlatego istotne dla gminy jest utworzenie sieci klubów, świetlic środowiskowych. Uzasadnionym wydaje się również tworzenie sieci klubów czy też świetlic integracyjnych dla osób z upośledzeniem umysłowym czy też zaburzeniami psychicznymi.

Właściwa organizacja czasu wolnego sprzyja procesowi wychowania i socjalizacji. Czas wolny dzieci i młodzieży to okres dnia, który pozostaje im po wypełnieniu obowiązków szkolnych, domowych, czynności organizacyjno-porządkowych związanych z zachowaniem zdrowia i higieny, czas, w którym może ono według swojego upodobania wypoczywać, bawić się, zaspakajać potrzeby wynikające z własnych zainteresowań. Podstawowe funkcje czasu wolnego to: poznawcza, rekreacyjna i uspołecniająca. Przygotowanie dzieci do mądrego wykorzystywania czasu wolnego zależy w dużej mierze od rodziny, w której dziecko się wychowuje. Rodzice powinni więcej czasu każdego dnia przeznaczyć na bliskie kontakty z dzieckiem, by ono mogło otworzyć się przed nimi i w spontanicznej rozmowie powiedzieć o czymś, co dla niego ważne, istotne, problemowe.

Zorganizowane formy działalności w czasie wolnym, mają duży wpływ na wyzwalamie się i kształtowanie uzdolnień, rozwijanie aktywności społecznej, kształtowanie umiejętności współzycia i współdziałania w grupie. W czasie wolnym powinien następować rozwój osobowości, kształtowanie prawidłowych stosunków międzyludzkich.

Najczęściej dzieci i młodzież czas wolny spędzają przed komputerem, telewizorem. Wycieczki, kino, teatr, basen, siłownia to jedne z form spędzania czasu wolnego, wymagające jednak nakładów finansowych. Istotną rolę w prawidłowym spędzaniu czasu wolnego pełni szkoła. To tu organizowane są zajęcia pozalekcyjne, działają koła zainteresowań, SKS-y. Młodzież pod opieką specjalistów rozwija swoje zainteresowania i zdolności. Niestety, coraz częściej spotyka się młode osoby, które tworzą nieformalne, destrukcyjnie wpływające na rozwój osobowości grupy rówieśnicze. Nieprawidłowe sposoby spędzania czasu wolnego, prowadzą do poważnych problemów wychowawczych i uzależnień. Wzrasta ryzyko wejścia młodych ludzi w konflikt z prawem. Aby ograniczyć niepożądane zjawiska wśród dzieci i młodzieży, pozytywnie

wpływać na ich szeroko rozumiany rozwój intelektualny, społeczny należy stwarzać im ku temu najlepsze warunki, wspomagać prawidłowe sposoby spędzania czasu wolnego. Jest to priorytetowe zadanie nie tylko rodziny, ale i szkoły, organizacji i instytucji, mających wpływ na rozwój młodych ludzi.

Inny problem to wypoczynek, głównie letni (wakacje) i zimowy (ferie) dzieci i młodzieży. Niestety, coraz mniejsza grupa uczniów korzysta z tego wypoczynku w formie zorganizowanej. Coraz mniej rodzin stać jest na wykupienie kolonii dla swoich dzieci. Dominują więc niezorganizowane formy wypoczynku, indywidualne wyjazdy głównie do rodzin. Wypoczynek odbywa się na terenie kraju, nieliczne jednostki wyjeżdżają poza jego granice.

Problemy ludzi starszych

Starość to słowo, które wzbudza w człowieku lęk, niepokój i nie da się przewidzieć jak będzie wyglądać dla każdego z nas. Jest ona naturalnym etapem życia, a zarazem kontynuacją każdego z wcześniejszych etapów. A. Zych uważa, że „starość to nieunikniony efekt starzenia się, w którym procesy biologiczne, psychiczne i społeczne zaczynają oddziaływać względem siebie synergetycznie, prowadząc do naruszenia równowagi biologicznej i psychicznej bez możliwości przeciwdziałania temu”³⁰. Stanisław Klonowicz twierdzi, że: „starość, jako zjawisko należy rozpatrywać w powiązaniu ze starzeniem się, jako proces, dostrzegając zarazem biologiczne aspekty starzenia się osobniczego oraz ich demograficzne, ekonomiczne i społeczne konsekwencje, znajdujące wyraz w zjawisku starzenia się ludności”³¹

Starzenie się jest definiowane, jako naturalne, nieodwracalne, nasilające się zmiany metabolizmu i właściwości fizykochemicznych komórek, prowadzące do upośledzenia samoregulacji i regeneracji organizmu oraz zmian morfologicznych i czynnościowych jego tkanek i narządów.³² Początek starości nie jest ściśle określony, nie można jednoznacznie podać granicy wieku, która ją rozpoczyna. Za początek starości przyjmuje się umownie wiek kalendarzowy, natomiast koniec starości wyznacza śmierć. Klasyfikacja Światowej Organizacji Zdrowia przyjmuje podział całego okresu starości na trzy okresy częściowe:

³⁰ A. Zych *Słownik gerontologii społecznej*, Warszawa 2001.

³¹ Stanisław Klonowicz *Oblicza starości*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1979.

³² A. Zych *Starość- starzenie się*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, tom V, Wyd. Akademickie ŻAK.

- wiek podeszły - zawierający się pomiędzy 60 a 75 rokiem życia,
- wiek starczy- sięgający od 75 do 90 roku życia,
- wiek sędziwy - zwany długowiecznością, stający się udziałem wszystkich osób, które przekroczyły 90 rok życia.

Starzenie się zależy od sposobu i warunków życia. Inaczej przebiega ono u kobiet a inaczej u mężczyzn. Zależy również od miejsca zamieszkania, a także osobistego podejścia człowieka do starości. Im szybciej człowiek pogodzi się z biegiem lat, tym łatwiej będzie funkcjonował w społeczeństwie. Nie od dziś wiadomo, że z biegiem lat narastają zagrożenia związane z życiem ludzi starych. Im człowiek starszy, tym jego organizm staje się mniej odporny na różnego rodzaju choroby, stresy, problemy emocjonalne oraz trudy życia codziennego. Również negatywne nastawienie młodzieży i osób dorosłych, szczególnie bliskich będzie uciążliwe dla osoby starszej. Z wiekiem czynności, które wcześniej nie przysparzały problemu stają się trudne, o ile w ogóle możliwe do wykonania. Starzenie się powoduje utratę równowagi wewnętrznej organizmu, co zwiększa ryzyko wystąpienia chorób. Prowadzi do upośledzenia funkcjonowania komórek, tkanek, narządów i układów, zwiększa podatność na choroby, co w rezultacie prowadzi do śmierci. Najbardziej typowe choroby ludzi starszych to: miażdżyca, cukrzyca, nadciśnienie tętnicze, otyłość. Ponadto u ludzi w starszym wieku łatwo zauważyć spowolnienie procesów percepcyjnych, motorycznych i poznawczych.³³

Wyzwania wynikające z procesu starzenia się społeczeństwa wymagają podjęcia wielokierunkowych działań, których celem głównym jest zapewnienie godnego starzenia się poprzez poprawę jakości i poziomu życia osób starszych. Ze względu na przenikające się obszary, w których działania te powinny być podjęte, aby osiągnąć ten cel, należy wypracować wielokierunkową, kompleksową i długoterminową strategię działań, która będzie odpowiadać na różne potrzeby i oczekiwania osób starszych. Istotną częścią tej polityki będzie przeciwdziałanie negatywnym konsekwencjom zmian demograficznych poprzez zapewnienia możliwości aktywnego starzenia się w zdrowiu oraz możliwości prowadzenia w dalszym ciągu samodzielnego życia, nawet przy pewnych ograniczeniach funkcjonalnych. Jednym z obszarów prowadzonej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach polityki społecznej są działania umożliwiające osobom starszym

³³ Cudak H., *Starość-życiowa przestrzeń ludzi starych*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.* tom V, Wyd. Akademickie ŻAK.

prowadzenie samodzielnego, w miarę możliwości, życia w zdrowiu. Ważnym czynnikiem przyczyniającym się do poprawy jakości życia osób starszych jest ich aktywność.

Wiele osób jest przekonana, iż w wieku starym ich aktywność życiowa znacznie się zmniejszy. Wbrew panującej opinii wcale nie musi być tak. Będąc nawet w podeszłym wieku można utrzymywać cały czas taką samą aktywność, jednak w innych dziedzinach życia niż to było wcześniej. Niektórzy ludzie starsi będący na emeryturze starając się znaleźć jakiegokolwiek zajęcie dla siebie pracują zarobkowo. Często bywa tak, że poprzez swoją aktywność i kontakt z innymi osobami, ludzie starsi chcą przekazać następnemu pokoleniu swoją wiedzę, doświadczenie życiowe, umiejętności, czyli wszystko to, co wydaje im się cenne. Dzięki organizacjom takim jak Uniwersytety Trzeciego Wieku, w którym osoby starsze mogą rozwijać swoje zainteresowania oraz podnosić swoje kwalifikacje seniorzy podtrzymują ze sobą więzi społeczne i komunikację międzyludzką. Jest to również miejsce gdzie starsi ludzie, którzy kiedyś ze względów ekonomicznych bądź losowych przerwali naukę, mogą ją dalej kontynuować.

Sprawność fizyczna człowieka starszego ma decydujący wpływ na jego zdrowie, samopoczucie, poczucie spełnienia się. Poprzez stawianie sobie nowych celów w życiu można zapomnieć o przemijającym czasie, o wszystkich problemach zdrowotnych i emocjonalnych. Aktywność fizyczna pozwala również uporać się z samotnością oraz pomaga w nawiązywaniu nowych znajomości. Powoduje również, że człowiek starszy może czuć się potrzebny innej osobie. Często bywa tak, że dana forma aktywności seniora ma na celu podniesienie jego standardu życia.

Ludzie starsi znajdują się często w trudnej sytuacji materialnej, łączy się to dodatkowo z problemami zdrowotnymi oraz brakiem ofert spędzania czasu wolnego, do najważniejszych problemów ludzi starych można zaliczyć: samotność, chorobę, inwalidztwo, życie w ubóstwie i poczucie nieprzydatności. Problem ludzi starszych jest trudny do rozwiązania zwłaszcza na terenach wiejskich, gdzie często brakuje odpowiedniego zaplecza zdrowotnego, domów opieki, ale także klubów i świetlic, gdzie starsi ludzie mogliby się spotykać. Problemem jest też brak środków komunikacji, pozwalającej na dojazd do lekarza, apteki.

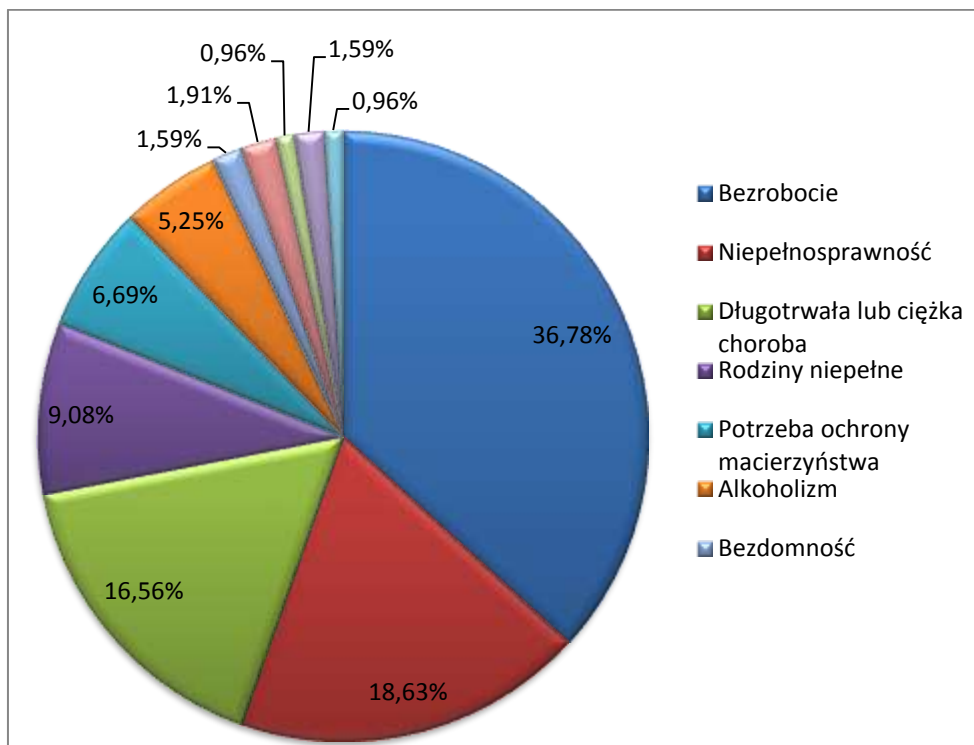
Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią spory odsetek wśród mieszkańców Gminy Blachownia dotychczasowe usługi świadczone na rzecz seniorów wkrótce mogą okazać się niewystarczające (1 UTW, usługi opiekuńcze) zasadnym wydaje się tworzenie sieci klubów seniora, czy też innych usług specjalistycznych.

2.3. Identyfikacja problemów społecznych i ich zmiana w przyszłości.

W trakcie postępowania diagnostycznego jednym z najważniejszych elementów jest identyfikacja problemów społecznych, która ma na celu ukazanie zasadniczych kwestii dotyczących lokalną społeczność, a w dalszej kolejności określać ewentualne kierunki ich rozwiązywania. Identyfikacji problemów dokonano na podstawie analizy źródeł zastanych, którymi dysponują Urząd Gminy w Blachowni, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja, Powiatowy Urząd Pracy, i inne, oraz wywołanej analizy diagnostycznej SWOT. Sumując uzyskane informacje i nakładając wyniki diagnozy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu możemy wskazać najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem działań samorządu lokalnego.

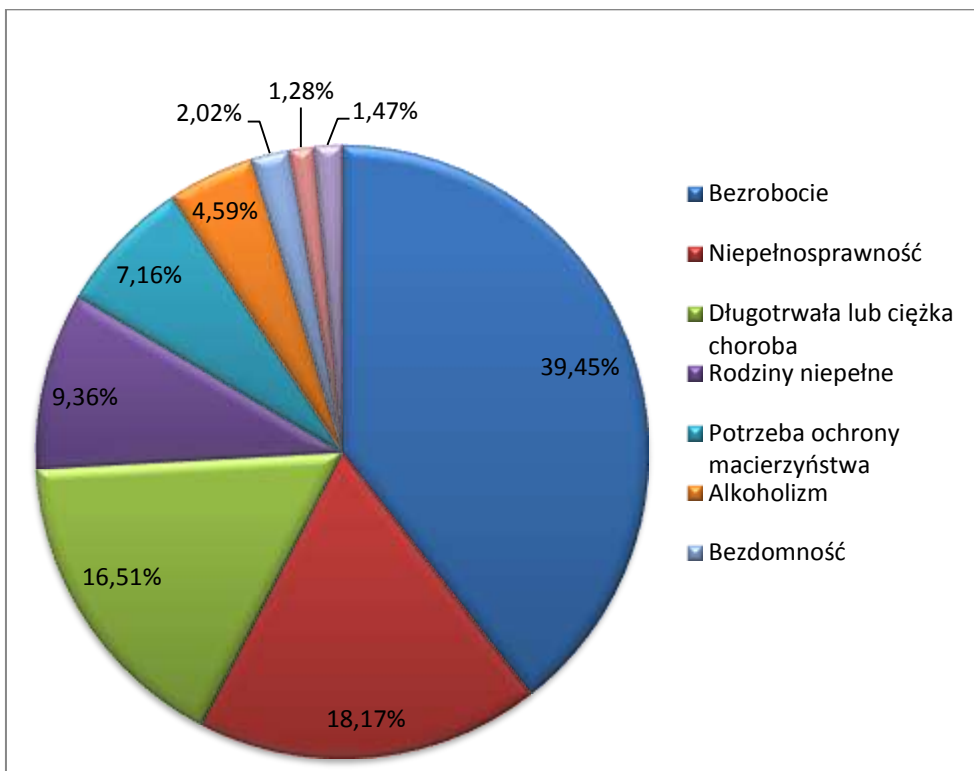
Główne problemy z jakimi borykają się mieszkańcy gminy Blachownia to bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, ubóstwo i uzależnienia. Problemy te nie występują w izolacji od siebie, ale zachodzi między nimi związek przyczynowo skutkowy (np. niepełnosprawność bądź długotrwała lub ciężka choroba wywołuje bezrobocie, które wywołuje ubóstwo często prowadząc do zagrożeń uzależnieniem) i są one konsekwencjami zakłóceń życia zbiorowego. Poniższe wykresy przedstawiają powody na podstawie których rodzinom objętym pomocą Ośrodka udzielono świadczeń w latach 2010 - 2012.

Wykres 6. Powody przyznania pomocy w 2010 r.

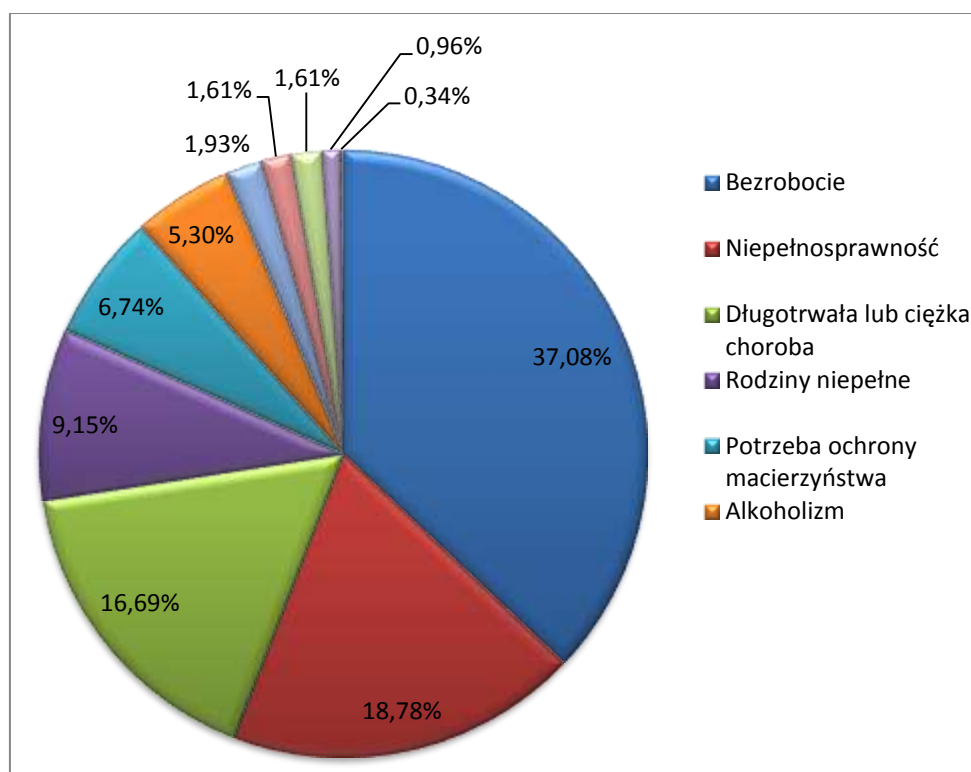

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Wykres 7. Powody przyznania pomocy w 2011 r.

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Wykres 8. Powody przyznania pomocy w 2012 r.

Źródło: Sprawozdania MOPS w Blachowni

Zaprezentowane powyżej problemy społeczne cechują się znaczną dynamiką, która jest związana z sytuacją społeczno-ekonomiczną zarówno gminy jak i kraju. Głównymi problemami jakie udało się zidentyfikować są:

1. Wysoki wskaźnik bezrobocia, niska aktywność zawodowa i zależność od pomocy społecznej. Problem spowodowany niezaradnością życiową, brakiem wiary we własne siły i niezauważaniem szans na zmianę, co sprzyja niskiemu poczuciu własnej wartości, lęku przed zmianą i skutkuje brakiem motywacji. Młodsze pokolenie wychowywane w tym duchu i słabej świadomości znaczenia wykształcenia, często poprzestaje na edukacji gimnazjalnej. Brak perspektyw życiowych przekłada się na skłonność do uzależnień i problemów w rodzinie.
2. Mała aktywność i izolacja społeczna części mieszkańców, głównie osób niepełnosprawnych i starszych, która wynika z ograniczeń spowodowanych niepełnosprawnością wieku starszego bądź jest skutkiem chorób lub biologicznych

wad rozwojowych. Problemy te pogłębiają ograniczone możliwości finansowe osób starszych i niepełnosprawnych a także ograniczony dostęp do służby zdrowia, przyczyną jest również brak organizacji, wolontariatu zajmujących się pomocą w aktywnym uczestnictwie osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.

3. Problemy opiekuńczo-wychowawcze rodziny w kryzysie o różnym natężeniu prowadzą do dezorganizacji jej struktury lub niewypełniania funkcji (głównie emocjonalnych i wychowawczych). Kiedy podstawowe warunki, od których zależy prawidłowy rozwój człowieka, zostają zaburzone, zakłócony zostaje jego normalny tok rozwoju psychicznego i społecznego, natomiast rodzina, niepełni swych podstawowych funkcji wobec dziecka, nie zaspokajając jego potrzeb psychicznych i społecznych wpływa na rozwój jego osobowości i rzutuje na przyszłość.
4. Działania podejmowane przez instytucje pomocowe mające na celu redukcję negatywnych zjawisk życia społecznego, mimo znacznych środków finansowych przeznaczanych na ich realizację, często nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Wynikać to może z niedostatecznych kompetencji pracowników służb społecznych, braku współpracy między poszczególnymi jednostkami i instytucjami zajmującymi się działaniami pomocowymi i organizacjami pozarządowymi. Dlatego konieczne wydaje się podjęcie działań na rzecz poniesienia poziomu ich skuteczności.

2.4. Zasoby umożliwiające rozwiązywanie problemów społecznych.

Instytucją oferującą pomoc i wsparcie na terenie gminy jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Blachowni. Placówka realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, między innymi koordynuje rozwiązywanie problemów społecznych w gminie. Oferta jednostki skierowana jest do mieszkańców gminy, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Kadre Ośrodka stanowi kierownik, 6 pracowników socjalnych, 2 pracowników do spraw świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego, główna księgowa, księgowa, pracownik administracyjny, 2 asystentów rodziny oraz 4 opiekunki.

W gminie Blachownia funkcjonują następujące organizacje pozarządowe:

- Towarzystwo Przyjaciół i Miłośników Blachowni
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Cisie

- Stowarzyszenie „Nasz Dom”
- Ogólnopolskie Zrzeszenie Emerytów i Rencistów- Oddział w Blachowni
- Polski Związek Działkowców, Rodzinne Ogrody Działkowe: Storczyk, Krokus, Odlewnik, Warzywnik.
- Stowarzyszenie Integracji Społecznej- Stowarzyszenie Abstynenckie „Familia”
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Academia”
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Alma”
- Ochotnicza Straż Pożarna w Blachowni
- Ochotnicza Straż Pożarna w Cisiu
- Harcerski Międzyszkolny Klub Żeglarski - 39-er
- Stowarzyszenie Promocji Sportu i Rekreacji im. Henryka Pawelczyka, sekcja: szachy
- Klub Sportowy „Orient”, Sekcje: taekwondo, kick-boxing
- Klub Tańca Towarzyskiego KROK przy Miejskim Domu Kultury w Blachowni, Sekcja: taniec
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy "KANTOR", sekcja: teakwondo olimpijskie
- Międzyszkolny Klub Sportowy Dwójka Blachownia, sekcja: badminton
- Uczniowski Klub Sportowy Blachownia, sekcja : boks
- Uczniowski Klub Sportowy Orlik Blachownia, sekcje: piłka nożna, piłka siatkowa
- Klub Sportowy Pogoń Blachownia, sekcja: piłka nożna
- Uczniowski Klub Sportowy Gimnazjum, sekcja: piłka siatkowa

3. ANALIZA SWOT

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania. W tym celu wykorzystana zostanie analiza SWOT. Analiza ta polega na ustaleniu: z jednej strony – szans i zagrożeń związanych z aktualnym stanem i kierunkami zmian otoczenia pomocy społecznej; z drugiej – atutów i słabości wynikających ze stanu własnych zasobów.

Sekwencja liter wskazuje kolejność analizowania składowych sytuacji strategicznej SWOT:

- mocne strony – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- słabe strony – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,
- szanse – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- zagrożenia – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Mocne strony	Słabe strony
• położenie geograficzne gminy (w niedużej odległości od Częstochowy), • tereny zielone i rekreacyjne, • walory turystyczne, • tereny pod budownictwo jednorodzinne i wielorodzinne, • dobrze funkcjonująca asystentura rodzin, • rozwinięty system oświaty, przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej, • aktywność placówek oświatowych, • dobra współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego, • skoordynowany system pomocy społecznej zapewniający wsparcie osobom i rodzinom pozostającym w trudnej sytuacji życiowej, • znajomość problemów społeczności lokalnej, • duża wiedza kadr pomocy społecznej i chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych,	• wysoki poziom bezrobocia, w gminie - zjawisko bezrobocia ukrytego, • brak programów aktywności lokalnej, • brak infrastruktury socjalnej dla osób niepełnosprawnych, • brak infrastruktury socjalnej dla osób starszych, • ograniczona liczba zewnętrznych inwestorów, • niski poziom przedsiębiorczości, • mała aktywność społeczna, • odpływ młodzieży do większych miast, • starzenie się społeczeństwa, • likwidacja zakładów pracy, • bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych, • bezradność opiekuńczo-wychowawcza w wielu rodzinach, • brak mieszkań socjalnych, • niewystarczające środki finansowe na realizację specjalnych programów pomocowych, • duża liczba klientów pomocy społecznej, • braki kadrowe (brak psychologów w MOPS, • duże obciążenie zawodowe pracowników pomocy społecznej i wypalenie zawodowe,

Szanse	Zagrożenia
• położenie geograficzne gminy (na trasie planowanej autostrady A1), • bliskość atrakcji turystycznych, • walory przyrodniczo – krajobrazowe, • możliwość pozyskiwania dodatkowych środków pieniężnych z Unii Europejskiej, • rozwój infrastruktury społecznej i technicznej, • wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa, • inicjowanie rozwoju wolontariatu, • włączenie organizacji pozarządowych, jako partnera administracji publicznej w zakresie realizacji zadań pomocy społecznej, • wzrost świadomości władz administracyjnych na temat roli służb pomocy społecznej,	• odpływ wykształconej młodzieży, • wysokie bezrobocie, • brak rozwiązań systemowych w zakresie zwalczania bezrobocia, • uzależnienie klientów od pomocy społecznej, • stereotypy w wizerunku pomocy społecznej, • brak tolerancji względem osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, • bezradność i bierność rodzi w przezwyciężaniu występujących problemów,

4. KIERUNKI ROZWOJU SPOŁECZNEGO GMINY

4.1. Wizja rozwoju i misja strategii

Misją, czyli celem strategicznym opracowanej Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Blachownia jest systemowe podejście do rozwiązywania problemów społecznych w celu przeciwdziałania marginalizacji, wykluczeniu społecznemu i dysfunkcjom społecznym oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Realizacja tego założenia wymaga współpracy wszystkich środowisk działających bezpośrednio w sektorze pomocy społecznej, jak również podmiotów gospodarczych oraz innych instytucji funkcjonujących na terenie gminy.

Wizja rozwoju jest określeniem takiego obrazu gminy, jaki chcieliby osiągnąć mieszkańcy w perspektywie średniookresowej. Wizja określa bardzo ogólnie dlaczego działamy, do czego należy dążyć, wyznacza opisowe cele w kontekście podejmowanych przedsięwzięć. Głównym elementem pożądanego stanu stosunków społecznych na obszarze gminy Blachownia jest sprawnie funkcjonujący system pomocy społecznej umożliwiający osobom potrzebującym i ich rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych. Efektem wprowadzonych rozwiązań będzie zmniejszenie nasilenia patologii trapiących lokalne społeczności, jak również upowszechnienie szybszego dostępu do świadczeń, z naciskiem na niefinansowe formy pomocy, prowadzące do wzrostu samodzielności i integracji ze społeczeństwem.

4.2. Cele, zadania i wskaźniki

Cel strategiczny I

Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom bezrobotnym, głównie dla młodzieży, kobiet i osób długotrwale bezrobotnych.

Cele szczegółowe:

- 1. Ograniczenie zjawiska długotrwałego bezrobocia i jego przyczyn poprzez wsparcie osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych w zakresie reintegracji zawodowej oraz wsparcie otoczenia tych osób.**
- 2. Ograniczanie zjawiska bezrobocia, zwłaszcza wśród młodzieży, kobiet.**

Kierunki działań dla celów 1 i 2:

1. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Częstochowie w zakresie rozwiązywania problemu bezrobocia w gminie Blachownia.
 - organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych
 - organizowanie stażów
 - organizowanie spotkań z potencjalnymi pracodawcami
 - promowanie szkoleń i kursów przekwalifikowania zawodowego
 - tworzenie warunków dla rozwoju ekonomii społecznej
2. Objęcie pracą socjalną osób długotrwale bezrobotnych.
 - pomoc w zakresie poradnictwa, zapoznania z aktywnymi technikami poszukiwania pracy
 - organizowanie grup wsparcia dla osób bezrobotnych
 - kontrakt socjalny – klient pomocy społecznej i pracownik socjalny.
 - Bieżący monitoring ofert programowych, opracowywanie projektów mających na celu zmniejszenie problemu bezrobocia, w szczególności wśród kobiet i osób długotrwale bezrobotnych (aktytywizacja osób

bezrobotnych w celu podejmowania różnych form zatrudnienia np. umowa zlecenie, na zastępstwo).

3. Udział w programach realizowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
4. Objęcie pomocą materialną rodzin dotkniętych problemem bezrobocia.
5. Tworzenie na terenie gminy klimatu sprzyjającego potencjalnym inwestorom, mogącym stworzyć nowe miejsca pracy dla lokalnego społeczeństwa np. rewitalizacja terenów wokół zbiornika.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada Gminy Blachownia, Burmistrz Blachowni, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

Źródła finansowania:

Środki pozyskiwane z funduszy zewnętrznych, rządowych, programów celowych oraz środki własne gminy.

Partnerzy:

Samorząd gminy, organizacje pożytku publicznego.

Wskaźniki:

- Stopa bezrobocia w gminie.
- Liczba uczestników (liczba uczestników robót publicznych, stażów, grup wsparcia, uczestników podmiotów ekonomii społecznej).
- Liczba udzielonych porad, kontraktów socjalnych.
- Liczba rodzin objętych pomocą z powodu bezrobocia.

Cel strategiczny II

Sprawny system zaspokajania potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe:

- 1. Poprawa jakości życia i zwiększenie możliwości udziału w życiu społecznych ludzi starszych i chorych.**

Kierunki działań:

1. Systematyczne diagnozowanie potrzeb ludzi w wieku poprodukcyjnym.
2. Udzielanie pomocy materialnej dla emerytów, rencistów o najniższych dochodach.
3. Aktywizowanie środowiska lokalnego w zakresie świadczenia usług opiekuńczych w ramach pomocy sąsiedzkiej.
4. Organizowanie opiekuńczych usług specjalistycznych.
5. Wspieranie, w formie pracy socjalnej, rodzin opiekujących się niesamodzielnym członkiem rodziny.
6. Aktywizowanie ludzi starszych poprzez rekreację i turystykę, spotkania integracyjne, pogadanki na temat zdrowia.
7. Współpraca z organami Policji w zakresie ochrony osób starszych jako potencjalnych ofiar oszustw, przemocy.
8. Współpraca ze służbą zdrowia w zakresie realizowania programów profilaktycznych dla osób w wieku poprodukcyjnym.
9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi, związkami emerytów, kombatanatów w celu doskonalenia systemu pomocy osobom starszym.
10. Organizowanie usług opiekuńczych i wspierających ludziom chorym, niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania w środowisku.

- 2. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego udziału w życiu społecznym.**

Kierunki działań:

1. Podnoszenie świadomości społecznej na temat problemów i potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez rozpowszechnianie informacji o prawach i uprawnieniach tej grupy osób.

2. Opracowanie i realizacja Gminnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2013-2015.
3. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie i informowanie osób niepełnosprawnych o możliwościach zakupu sprzętu rehabilitacyjnego i likwidacji barier architektonicznych.
4. Wspieranie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy i informowanie środowiska o możliwościach zatrudnienia.
5. Udzielanie wsparcia finansowego ze środków pomocy społecznej i wypłata odpowiednich dodatków ze świadczeń rodzinnych.
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w celu bieżącej wymiany doświadczeń.
7. Organizacja sieci wsparcia dziennego dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (w tym usług specjalistycznych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej).

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada Gminy Blachownia, Burmistrz Blachowni, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Ośrodki Zdrowia, Stowarzyszenia.

Źródła finansowania:

Budżet samorządu gminnego, środki z funduszy rządowych na realizację zadań zleconych.

Partnerzy:

Jednostki organizacyjne samorządu gminnego i powiatowego, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki

- Liczba udzielonych świadczeń.
- Liczba świadczonych usług.
- Liczba przyznanych świadczeń z tytułu opieki.
- Liczba zorganizowanych imprez/uczestników.
- Liczba realizowanych programów/uczestników.
- Wysokość udzielanych dotacji.
- Nakład informatorów, ulotek dotyczących niepełnosprawności.

- Liczba informacji na stronach www.
- Liczba udzielonych porad osobom niepełnosprawnym.
- Liczba osób objętych pomocą z powodu niepełnosprawności.
- Liczba uczestników sieci wsparcia.

Cel strategiczny III

Zintegrowany system pomocy dziecku i rodzinie.

Cele szczegółowe:

1. Prace w kierunku likwidacji przyczyn dysfunkcji rodzin i usprawnianie systemu wsparcia psychologicznego, prawnego i socjalnego.

Kierunki działań:

1. Wsparcie materialne z systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej.
2. Zintensyfikowanie i rozwój pracy socjalnej z uwzględnieniem rodzin niewydolnych wychowawczo.
3. Rozwój działań w zakresie terapii rodzinnej w celu rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami i przemocą w rodzinie.
4. Działania socjalne mające na celu podniesienie istoty świadomego macierzyństwa i ojcostwa.
5. Opracowanie i realizacja 3 letniego programu wspierania rodziny.

2. Poprawa warunków życiowych, dzieci i młodzieży, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

1. Pomoc finansowa i rzeczowa dla rodzin z uwzględnieniem potrzeb dzieci:
 - organizowanie i finansowanie dożywiania dzieci w szkole

- uzupełnianie braków w zakresie wyposażenia dzieci w artykuły szkolne
 - organizowanie i finansowanie wypoczynku letniego, głównie dla dzieci z rodzin z problemami.
2. Współpraca z pracownikami placówek oświatowych w celu zwiększenia bezpieczeństwa w szkołach – działania profilaktyczne i systematyczny przepływ informacji o negatywnych zachowaniach uczniów.
 3. Rozwój działań osłonowo-aktywizujących na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
 4. Poszerzenie oferty kulturalno-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży z terenu naszej gminy.
 5. Realizacja programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na terenie gminy Blachownia na lata 2012-2020.

3. Współpraca z podmiotami w zakresie wsparcia rodzin i przeciwdziałaniu uzależnień.

Kierunki działań:

1. Zintegrowanie działań na rzecz dziecka i rodziny ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z instytucjami oświatowymi, sądami, jednostkami opieki zdrowotnej, organizacjami społecznymi
2. Wykorzystanie potencjału partnerów społecznych do działań na rzecz pomocy dziecku i rodzinie
3. Opracowanie i realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
4. Rozwój różnych form integracji rodzin ze społecznością lokalną – organizowanie imprez integracyjnych i kulturalnych, festynów.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada Gminy Blachownia, Burmistrz Blachowni, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Miejski Dom Kultury, szkoły.

Źródła finansowania:

Budżet samorządu gminnego, środki otrzymane z funduszy zewnętrznych: programów rządowych, celowych.

Partnerzy:

Jednostki organizacyjne samorządu gminnego, organizacje pożytku publicznego.

Wskaźniki

- Liczba udzielonych świadczeń.
- Liczba porad socjalnych.
- Liczba rodzin objętych asystenturą.
- Liczba osób objętych dożywianiem.
- Liczba osób uczestniczących w zajęciach warsztatowych/światlicowych.
- Liczba uczestników imprez integracyjnych/kulturalnych.
- Wysokość przyznanych dotacji.

Cel strategiczny IV

Partnerstwo służb społecznych z organizacjami pozarządowymi na rzecz koordynacji działań i monitoringu.

Cele szczegółowe:

- 1. Określenie stanu potrzeb społecznych.**
- 2. Ocena możliwości skutecznego reagowania na pojawiające się problemy społeczne.**
- 3. Rozwój współpracy między grupami społecznymi, instytucjami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze pomocy społecznej na rzecz mieszkańców gminy Blachownia.**

Kierunki działań do celów szczegółowych 1-3

1. Systematyczne rozpoznawanie problemów społecznych przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.
2. Analiza środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych i zleconych z zakresu pomocy społecznej.
3. Coroczne informowanie Rady Gminy o istniejących potrzebach i kwestiach społecznych.
4. Systematyczne podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy społecznej w celu prawidłowej realizacji zmieniających się zadań.
5. Monitoring istniejących i tworzonych programów celowych służący ewentualnemu pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej.
6. Opracowanie i realizacja rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.
7. Koordynacja działań prowadzona przez wymianę doświadczeń zawodowych służb społecznych i podmiotów społecznych działających na rzecz osób potrzebujących.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działania:

Rada Gminy Blachownia, Burmistrz Blachowni, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, jednostki organizacyjne samorządu gminnego.

Źródła finansowania:

Budżet gminy, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych.

Partnerzy:

Instytucje samorządowe, organizacje społeczne.

Wskaźniki:

- Liczba przeprowadzonych wywiadów środowiskowych.
- Liczba przeszkolonych pracowników MOPS.
- Liczba spotkań/uczestników z organizacjami pozarządowymi.
- Wysokość dotacji przekazanych organizacją pozarządowym.

5. SPOSÓB REALIZACJI STRATEGII I RAMY FINANSOWE

Skuteczność funkcjonowania strategii zależeć będzie od jej monitoringu i ewaluacji oraz budowy programów celowych rozwijających przyjęte kierunki działań.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych. Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Monitorowanie jest działalnością instrumentalną, jednym z elementów jest wypracowywanie technik zbierania informacji i opracowywania wskaźników, które podmiotom polityki społecznej mają dostarczać wiedzy potrzebnej do podejmowania decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

1. Zespół wdrażający strategię – zespół powinien zostać powołany przez Burmistrza odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść osoby zajmujące się zawodowo pomocą społeczną, działalnością kulturalną, oświatową oraz inne osoby wskazane przez Burmistrza.
2. Roczna ocena wdrażania strategii – zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych, programu rozwiązywania poszczególnych problemów etc.

Finansowanie przewidzianych do realizacji zadań w niniejszej Strategii będzie każdorazowo ujmowane w rocznym budżecie Gminy Blachownia przyjmowanym przez Radę Miejską.

ZAKOŃCZENIE

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczała na ten cel. Projekty można realizować w ramach:

- własnych zasobów samorządu (np. projekty MOPS-u),
- poprzez organizacje pozarządowe,
- poprzez inne instytucje zewnętrzne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii. Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań.

Ponadto powinna je cechować:

1. Efektywność – jest to jedna z najbardziej pożądanых cech polityki społecznej i jednocześnie kryterium jej oceny. Stosowana jest w polityce społecznej w znaczeniach nadawanych jej przez ekonomię, prakseologię i socjologię. Jest to relacja między osiągniętymi bądź planowanymi celami (korzyściami) danego działania a ponoszonymi lub planowanymi nakładami. Można tego dokonać dwoma sposobami: osiągając maksymalny stopień realizacji celu przy danym nakładzie zasobów (zwiększenie wydajności) lub używając minimalnego nakładu środków, by w jak największym stopniu zbliżyć się do realizacji celu (oszczędzanie zasobów). Efektywne programy, realizowane w ramach strategii, rozwiązują jedną kwestię społeczną, nie przyczyniając się do powstania nowych. Służą zachowaniu równowagi między interesami różnych grup społecznych oraz podnoszą poziom zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oszczędnie i wydajnie dysponując posiadanymi środkami.
2. Skuteczność – jest to zgodność między stanem rzeczy, określanym jako skutek danego działania, a zakładanym celem. Skuteczność jest stopniowalna: za

skuteczne uznaje się nie tylko działania, których skutki są tożsame z celem, ale i te, które zbliżają do jego osiągnięcia. Skuteczność jest oceną, dla której punktem odniesienia jest wzorzec stanu docelowego. Ten stan docelowy w polityce społecznej może być postrzegany bardziej konkretnie – jako pożądane i zaplanowane zmiany w jakiejś dziedzinie życia społecznego.

3. Celowość – jest to cecha oznaczająca dotarcie z danym programem do środowiska osób rzeczywiście go potrzebujących. Ocena celowości powinna się opierać na rzetelnie przeprowadzonej diagnozie problemu.

BIBLIOGRAFIA

1. *Bezrobocie* [dostęp: <http://pl.wikipedia.org/Wiki/bezrobocie>, odczyt: 16.08.2013r.]
2. *Blachownia* [dostęp: http://art-region.pl/cal,,blachownia_-_krotka_charakterystyka.html, odczyt: 16.08.2013 r.]
3. *Blachownia* [dostęp: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Blachownia>, odczyt: 16.08.2013r.]
4. Cudak H., *Starość-życiowa przestrzeń ludzi starych*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.* tom V, Wyd. Akademickie ŻAK.
5. *Gmina Blachownia* [dostęp: <http://www.wsiepolskie.pl/gmina/100/blachownia>, odczyt: 16.08.2013 r.]
6. Jabłoński D., Ostasz L., *Zarys wiedzy o rodzinie, małżeństwie, kohabitacji i konkubinacie: perspektywa antropologii kulturowej i ogólnej*, Wydawnictwo „Adiaphora”, Olsztyn 2001.
7. Kaczmarska E., *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Blachownia*, ARPIT, Kraków 2010.
8. Klonowicz S., *Oblicza starości*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1979.
9. Łobocki M. *Teoria wychowania w zarysie*. Wydawnictwo Impuls, Kraków 2003.
10. Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie*, w: *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*, red. Jaszczak-Kuźmińska D., Michalska K., Warszawa 2010.
11. *Niepełnosprawność* [dostęp: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Niepełnosprawność>, odczyt 16.08.2013 r.]
12. Nowak E., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2007.
13. Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, tom I, Warszawa 2003.
14. Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, tom III, Warszawa 2003.
15. Pilch T., Lepalczyk I. (red), *Pedagogika społeczna*, Wyd. Żak, Warszawa 1995.
16. Sasal H. D., *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005.

17. Strelau J, *Psychologia. Podręcznik akademicki. Tom 2, GWP, Gdańsk 2000.*
18. Strelau J, *Psychologia. Podręcznik akademicki. Tom 2, GWP, Gdańsk 2000.*
19. Sztander W., *Rodzina z problemem alkoholowym*, Instytut Psychologii Zdrowia i trzeźwości, Warszawa 1993.
20. Śliwerski B., *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1998.
21. Ustawa z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej(Dz. U. z 2009, Nr 175 poz. 1362)
22. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2013r. poz.674)
23. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U.2011r. Nr 127, poz.721)
24. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U.Nr 180 poz.1493 z późn. zm.)
25. Wojcieszek K.A., *Chrońmy młodość*, PARPA, Warszawa 1997.
26. Zieliński K., *Bezpieczeństwo obywateli podczas kryzysów niemilitarnych oraz reagowanie kryzysowe w razie katastrof i klęsk żywiołowych*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2004.
27. Zych A., *Słownik gerontologii*, Wydawnictwo Akademickie „Żak” , Warszawa 2001.
28. Zych A., *Starość- starzenie się*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI w.*, tom V, Wyd. Akademickie ŻAK.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Spis tabel

Tabela 1. Liczba osób korzystająca w latach 2010 - 2012 z pomocy o dochodach poniżej kryterium dochodowego	16
Tabela 2. Liczba dzieci korzystających w latach 2010 – 2012 z posiłków w szkołach	16
Tabela 3. Liczba świadczeń wypłacana w latach 2010 – 2012 z powodu bezdomności	19
Tabela 4. Stan bezrobocia w gminie Blachownia w 2012 r	20
Tabela 5. Liczba świadczeń MOPS wypłacana w latach 2010-2012 z powodu bezrobocia	23
Tabela 6. Liczba świadczeń MOPS wypłacana w latach 2010-2012 z powodu niepełnosprawności	26
Tabela 7. Liczba świadczeń MOPS wypłacana w latach 2010-2012 z powodu długotrwałej choroby	29
Tabela 8. Liczba interwencji domowych dot. przemocy w rodzinie w latach 2010-2012	32
Tabela 9. Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS Blachowni w latach 2010- 2012	37
Tabela 10. Świadczenia dla osób opuszczających zakłady karne w latach 2010-2012	37
Tabela 11. Ilość rodzin z problemem alkoholowym objętych opieką	40
Tabela 12. Świadczenia udzielone z uwagi na zdarzenie losowe	41

Spis wykresów

Wykres 1. Ludność według płci w gminie Blachownia w latach 2010 – 2012.....	10
Wykres 2. Ludność według wieku w gminie Blachownia w latach 2010 – 2012.....	11
Wykres 3. Osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu	27
Wykres 4. Osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności o charakterze	27
Wykres 5. Osoby do 18 roku życia objęte pomocą MOPS w latach 2010-2012 posiadające orzeczenie o niepełnosprawności z przyczyny	28
Wykres 6. Powody przyznania pomocy w 2011 r.....	50
Wykres 7. Powody przyznania pomocy w 2011 r.....	50
Wykres 8. Powody przyznania pomocy w 2012 r.....	51